

Mühendislik Projeleri nin
Çevresel Değerlendirme sinde

Mühendislik Jeolojisi nin yeri

Dr. Caner Zanbak

Türkiye Madenciler Derneği, Çevre Koordinatörü
Türkiye Kimya Sanayicileri Derneği, Çevre Danışmanı

TMMOB
JEOLOJİ MÜHENDİSLERİ
ODASI

Bilimsel Teknik Konferans Dizisi

Genel Merkez Konferans Salonu, Saat: 14.00
9 Ocak 2016
Ankara

MÜTHİŞ BİR ÇABA GEREKTİREN ZOR ve KORKUTUCU bir KONU

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA

Amaç:

şimdiki ve gelecek kuşaklar için,
tüm toplum bireylerine daha iyi bir yaşam kalitesi sağlamak

Yarı resmi tanım:

World Commission on Environment and Development
(WCED). *Our common future*. Oxford: Oxford University
Press, 1987 p. 43. (the BRUNTLAND REPORT)

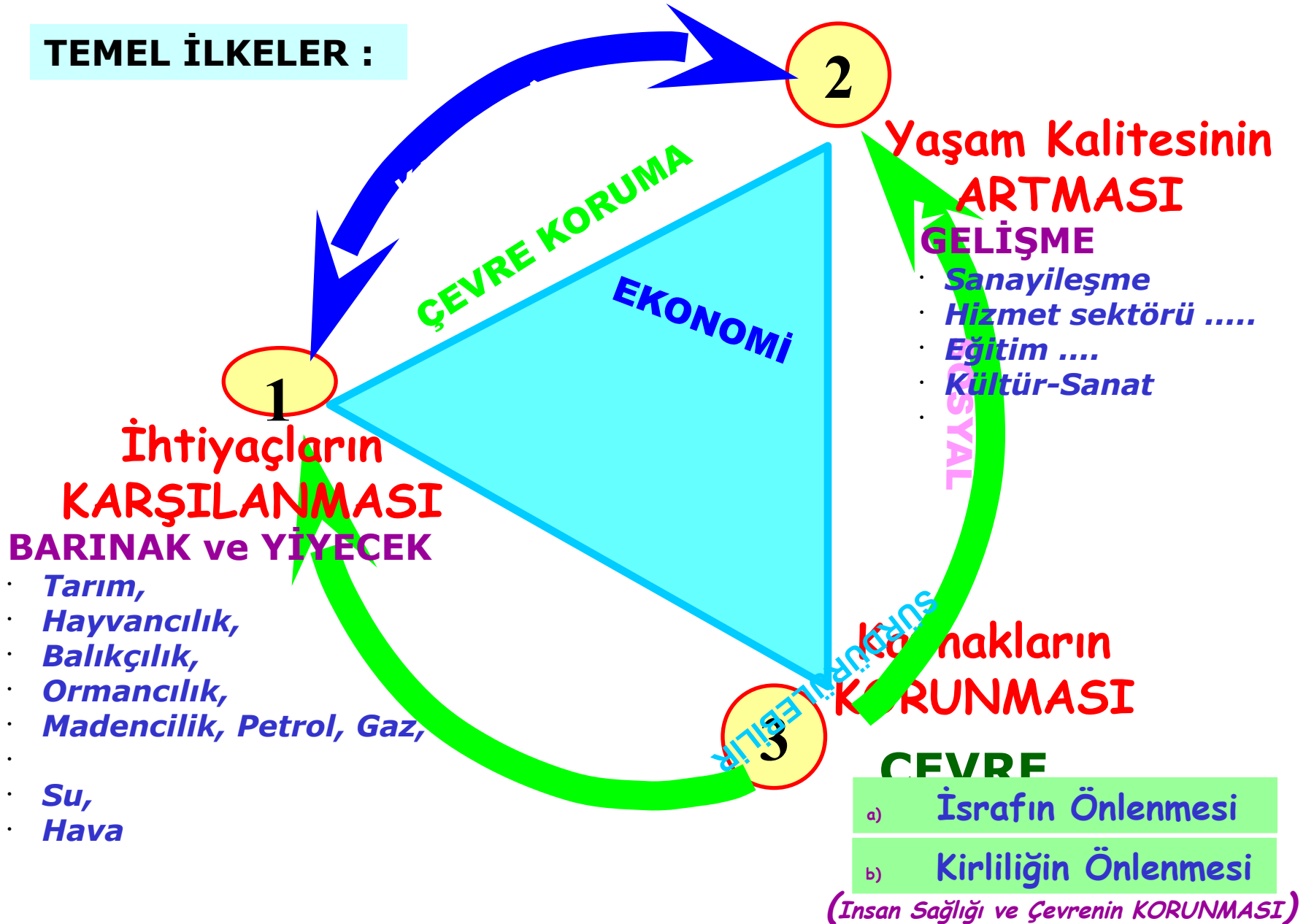
**"gelecek kuşakların ihtiyaçlarını sağlama olanaklarından
ödün almaksızın,**

günümüzde yaşayanların ihtiyaçlarını sağlama amacıyla yaptıkları

GELİŞME uygulamaları"

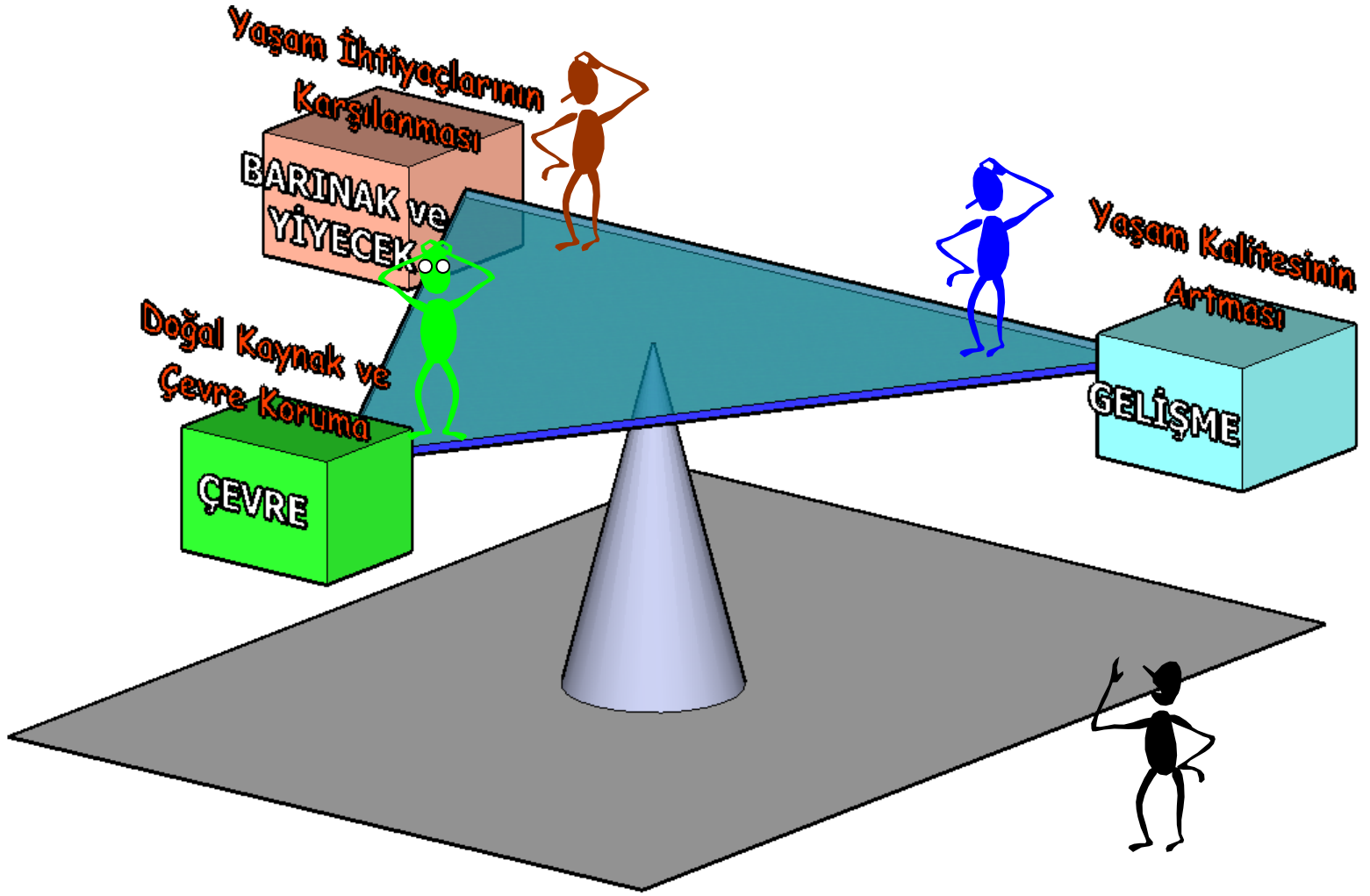
SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA

TEMEL İLKELER :

KALKINMANIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ

"Çevre" denilince; hemen akla **SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA** gelmektedir.

. Kavramsal Yaklaşım

$$\frac{A - B}{C + A'} \geq 1.0$$

ÇEVRESEL
VARLIKLAR

Doğal Kaynaklar
(Su, Madenler, Ormanlar, Yakıt, ...)
+
Hava, Su, Toprak Kalitesi
(Flora, Fauna YAŞAM ORTAMI)

Yaşam Kalitesi/Kalkınma
GEREK SINİMLERİ

Kaynak Kullanımı
Yiyecek, Tüketim
Sanayi Kullanımı

Atık Üretimi
Evsel Atıklar
Sanayi Atıkları

≥ 1.0

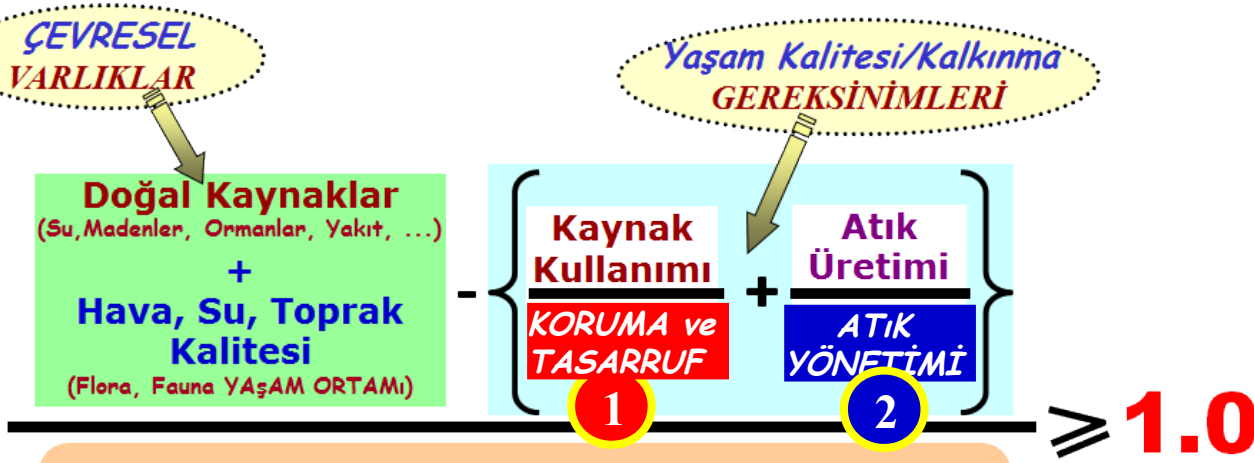
GELECEK KUŞAKLARIN İHTİYAÇLARI

DAHA İYİ Yaşam Kalitesi + **Doğal Kaynaklar** + **Hava, Su, Toprak Kalitesi**

ÇEVRESEL VARLIKLAR
(Gelecek Nesillerin)

KALKINMANIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ için YÖNETİM YAKLAŞIMLARI

$$\frac{A + B_1 + B_2}{C} \geq 1.0$$

GELECEK KUŞAKLARIN İHTİYAÇLARI

B ve C'de yapılacak AZALTMALAR
Bu denklemin **SAĞLANMASINA**
Yardım Edecektir.....

1. **Kaynak Koruma ve Tasarruf**

2. **Etkin Atık Yönetimi**

3. **Yeşil Altyapı – Tesis Yapımı**

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK için
YÖNETİM YAKLAŞIMLARI (YEŞİL YÖNETİM)

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK için YÖNETİM YAKLAŞIMLARI

1. Kaynak Koruma ve

2. Etkin Atık Yönetimi

3. Yeşil Altyapı – Tesis
Yapımı

BİLGİ – BİLİM – MÜHENDİSLİK

Bilim: “Fiziki olaylarla ilgili konuları, mantıklı ve *(deney, gözlem ve de ölçerek kanıtlama üzerine kurulu)* güvenilebilir şekilde, açıklayabilen bilgi haznesi”
(Aristo Mantığı)

Temel Bilimler :

- **Fiziksel Bilimler:** - Yaşamsız varlık ve gruplarının özellikleri ve etkileşimlerini
- Kimya
- Fizik
- Matematik

Doğal Bilimler :

- **Biyoloji** - Tüm canlı ve bitkiler ve yaşamları
- **Ekoloji** - Canlı ve bitkilerin çevresel ortamlar (hava, su, toprak) ile olan etkileşimi
- **Yerbilimleri**
- Coğrafya
- Jeoloji
- Jeofizik
- Meteoroloji

Uygulamalı Bilimler: Bilimsel bilgilere dayalı teknoloji geliştirme (AR-GE) ve uygulama çalışmaları..
Astronomi

Mühendislik: Toplumun gereksinim duyduğu malzeme, araç ve yapıların tasarım ve imalatını sağlamak amacıyla, **doğal bilim, sosyal-ekonomik irdelemeler ve yaşam deneyimleri ile kazanılmış bilgilerin** uygulamaya konulduğu, teknoloji geliştirme ve kullanma mesleği...

1780'lerin sonlarında, **JEOLojİ** bir fiziksel bilim olarak tanınana kadar,

- dağ-vadi oluşumları, nehirler/göller, madenlerin varlığı/yayılımı,
- Yerkürenin *neden hiddetlenerek* depremler, volkanlar, seller, heyelanlar oluşturduğu konuları, "**Süpergüç**"lerle ilişkilendirilmekte idi.....

JEOLojİ biliminin gelişmesi ile birlikte, *bugünkü anlayışımız ile*, **MÜHENDİSLİK:**

- Ampirik Süreç (*deneme/yanılma ile kazanılmış "deneyim/tecrübe"ye dayalı*)
- Bilimsel Süreç (*gözlem ve deney verilerinin matematiksel irdelenmesi*)

içinde gelişmiş olup günümüzde

- Semi-ampirik ve Bilimsel yaklaşımlarla uygulanmaktadır....

Mühendislik projelerinde genel yaklaşım

toplumların kalkınmaya yönelik çabalarında ihtiyaç duyulan :

- altyapı,
- üretim ve
- servis hizmetlerinin sağlanması için gerekli araç/gereç ve yapıların
  - tasarım, inşa ve işletme süreçleri için
  - güvenli ve ekonomik uygulamalar geliştirmektir.

Mühendislik projelerinin tümü :

“doğadan alınması gerekli hammadde ve enerji kaynaklarına dayalıdır”, dolayısı ile,

projelerde kullanılan:

- **güvenlilik,**
  - **ekonomiklik** } tasarım kriterlerinin yanı sıra,
  - **çevre dostu olma**
- kriteri de mühendislik ilkeleri içinde yer almaktadır.

MÜHENDİSLİK

Tasarım ve Yapım Projeleri **Geliştirme/Uygulama İşlerini** :

- Gerekli tüm Uzmanlık Bilgilerini kullanarak,,
- Doğal Kaynak ve Varlıklardan yararlanarak,

1. **Çevre/İnsan Sağlığını Koruma,**
2. **Teknik Emniyet (İş ve İşyeri Güvenliği) ve**
3. **Ekonomik Yapılabilirlik ilkeleri altında,**

- a) **Yasal Düzenlemelere (Mevzuata) Uygun,**
- b) **Fayda/Maliyet irdelemesi ve Maliyet Takibi yaparak,**
- c) **Gerektiğinde, Toplum Bilgilendirerek**

*etik ilkeleri kapsamında, **gerçekleştirme MESLEĞİ**dir.*

Doğal kaynaklardan yararlanma projelerinde

Mühendislik yapılarının tasarım projelerinde

Doğal afet önlemleri/sonrası düzenleme projelerinde

- Su temini,
- jeotermal enerji,
- petrol/doğalgaz,
- madencilik faaliyetleri
- yerüstü
- yeraltı
- heyelan, sel
- deprem

Temel bilimler üzerine kurulu, statik/dinamik, hidrolik ve malzeme mekaniği uygulamalarında,

- kullanılan veya içinde çalışılan doğal malzeme özelliklerindeki belirsizlikleri ve
- deprem/sel gibi ilave doğal (enerji-yük) etki olasılıklarını da göz önüne alan “**güvenlik faktörü**” kullanılmaktadır.

MÜHENDİSLİK PROJELERİ - *Mühendislik Jeolojisi*

Yerkürenin herhangi bir ögesi ile temas eden tüm mühendislik Projelerinin ekonomik boyutlarını doğrudan etkileyen güvenlik faktörlerinin optimizasyonu

proje yapılarının içinde bulunduğu jeolojik ortam(lar)ın **mühendislik jeolojisi** özelliklerinin iyi tanımlanmasına bağlıdır.

Bu bağlamda,

- **yer seçimi,**
- **hidrolojik/hidrojeolojik/jeoteknik araştırmalar ve**
- **malzeme temini**

konuları da dahil olmak üzere,

projelerin tasarımı ve sonrası süreçlerde **mühendislik jeolojisi** katkılarına gereksinim bulunmaktadır.

MÜHENDİSLİK PROJELERİ - *Tasarım Kriterleri*

Mühendislik projelerinde,

- **teknik standartların** (*uzun süreçte kazanılmış tecrübeler üzerine kurulu*) yanı sıra,
  - **iş güvenliği** ve
  - diğer kamusal hakların korunmasına yönelik yasal düzenlemeler
- de **zorunlu tasarım kriterleri** olarak kullanılmaktadır.

Bu kriterler, projelerin

özellikle **çevresel ve iş güvenliği** konularındaki hukuki sorumlulukların temelini oluşturmaktadır

Teknik standartlar konularında, **ASTM, DIN, CEN** standartları gibi, uluslararası düzeyde kabul gören, yasal düzenlemelerde referans olarak kullanılabilen, ortak yönergeler hazırlanabilmektedir; ANCAK;

Ülkeler arasındaki hukuk düzeni farklılıklarından dolayı, **çevresel konularda** Teknik Standartlara benzer düzeyde global ortaklık gösteren, yasal düzenlemeler hazırlanamamaktadır.

Gelişmiş ülkelerde, *teknik konulara yönelik yönetmeliklerde*

- mevcut teknik standartlara atıf yapıp uygulamanın amacının esaslarına uygun,
- risk analizine dayalı, bilimsel çözümler istenirken,

Gelişmekte olan ülkelerin benzer yönetmeliklerinde ise,

“**bilimsel bulgu esnekliğine olanak sağlamayan**” kısıtlayıcı kriterler yer alabilmektedir.

Yasal düzenlemeler ile getirilen bu tür (**bilimsel bulgu esnekliğine olanak sağlamayan**) kısıtlama kriterleri,

- mühendislik projelerinin tasarımında yenilikçi çözümlerin önünü kesebilen,
- projelerin yapılabirliğini olumsuz etkileyecek nitelikte olabilmektedir.

MÜHENDİSLİK PROJELERİ - ÇEVRE ETKİ DEĞERLENDİRMESİ

1

GÜRÜLTÜ, TİTREŞİM, TOZ
(Yüzey Kazıları ve İnşaat)

2

Yüzey Suyu
Yeraltı Suyu
Hava
Toprak
Flora/Fauna

KALİTESİ

TOPLUM
A
SOSYAL
ve
EKONOMİK
KATKILAR

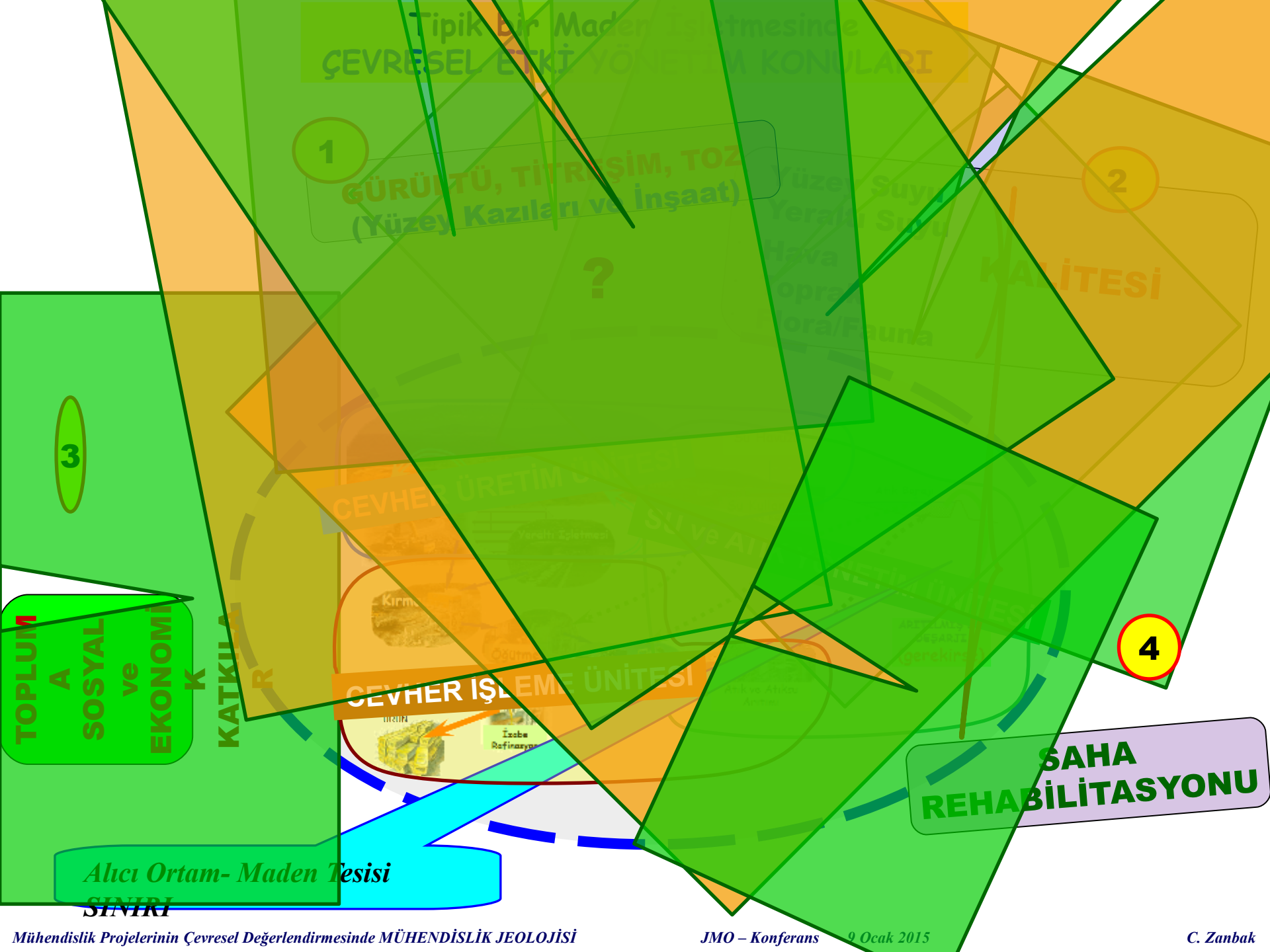
Arazi Kullanımı Gerektiren
HERHANGİ BİR MÜHENDİSLİK PROJESİ

- Yer seçimi
  - Proje uygunluğu (*Jeolojik, Sosyal, Ekolojik*)
  - Etkilenecek Çevresel/Tarihi Değerler
- Gerekli Malzeme Temini
- **Proje Uygulaması (İnşa ve İşletme)**
- **Gerekli Çevre Koruma Önlemleri - (ÇED+Uygulama)**
  - **Ayak izi (Etkilenen Alan)**
    - Kazı, toprak depolama
  - **Kirlilik önlenmesi (hava, su, toprak)**
    - .....

4

SAHA
REHABİLİTASYONU

Alıcı Ortam - Proje
Çevresel Etki
SINIRI

1

GÜRÜLTÜ, TİRRASİM, TOZ
(Yüzey Kazıları ve İnşaat)

2

KAİTESİ

?

3

TOPLUM A
SOSYAL
ve
EKONOMİK
KATKILAR

CEVHER İŞLEME ÜNİTESİ

4

SAHA
REHABİLİTASYONU

Alıcı Ortam- Maden Tesisi
SINIRI

1
GÜRÜLTÜ, TITREŞİM, TOZ
(Yüzey Kazıları ve İnşaat)

2

KALİTESİ

?

3

TOPLUM
A
SOSYAL
ve
EKONOMİK
KATKILAR

- su temini,
- jeotermal enerji,
- petrol doğalgaz,
- madencilik **PROJELERİ**

yerüstü
yeraltı
YAPILARI

4

- heyelan, sel
- deprem **ETÜDLERİ**

SAHA
REHABİLİTASYONU

Alıcı Ortam- **Proje SINIRI**

TMMOB Mühendislik Odaları (23)

ÇEVRE MÜHENDİSLİĞİ
HARİTA VE KADASTRO MÜH.
İNŞAAT MÜHENDİSLİĞİ
JEOFİZİK MÜHENDİSLİĞİ
JEOLJİ MÜHENDİSLİĞİ
KİMYA MÜHENDİSLİĞİ
MADEN MÜHENDİSLİĞİ
METALURJİ MÜHENDİSLİĞİ
PETROL MÜHENDİSLİĞİ
ORMAN MÜHENDİSLİĞİ
ZİRAAT MÜHENDİSLİĞİ

İÇ MİMARLIK
MİMARLIK
PEYZAJ MİMARLIĞI
ŞEHİR PLANCILIĞI

TEKSTİL MÜHENDİSLİĞİ
ELEKTRİK MÜHENDİSLİĞİ
FİZİK MÜHENDİSLİĞİ
GEMİ MAKİNALARI İŞLETME MÜHENDİSLİĞİ
GEMİ MÜHENDİSLİĞİ
GIDA MÜHENDİSLİĞİ
MAKİNA MÜHENDİSLİĞİ
METEOROLOJİ MÜHENDİSLİĞİ

Mühendislik
Jeolojisi

İNŞAAT MÜHENDİSLİĞİ

Çevre
Jeolojisi

İNŞAAT MÜHENDİSLİĞİ
ŞEHİR PLANCILIĞI
KAMU YÖNETİCİLİĞİ
Kimya,
Biyoloji,
Toksikoloji,
Halk Sağlığı

ÇEVRE/MÜHENDİSLİK JEOLJİSİ (?)

ÇEVRE JEOLJİSİ

ÇEVRESEL MÜHENDİSLİK JEOLJİSİ (?)

MÜHENDİSLİK JEOLJİSİ konuları

- Yamaç ve Şev Stabilitesi,
- Maden Atık Depolama Yığın/Seddelerinin Stabilitesi/Tasarımı,
- Heyelan, Sel,
- Asit Kaya Drenajı Jeokimyası,
- Zemin ve Kaya kütlelerinin Mühendislik Davranışları
- .....

ÇEVRESEL YERBİLİMLERİ Konuları

- Metaller ve radyoaktivitenin toprak ve su ortamlarındaki davranış ve taşınımı
- Yerüstü ve yeraltı su kaynakları,
- Su kimyası (organik-inorganik)
- Tatlı-Tuzlu su ilişkili ortamların ekolojik irdelemesi
- .....

ÇEVRESEL DEĞERLENDİRME konuları

- Çevresel Saha/Durum Değerlendirmesi
- Yeraltı Kirliliğinin İncelenmesi
- Doğal Afet İncelemeleri
- Su Havzası ve Nehir Hidroloji/Hidrojeolojisi-Ekolojisi
- Arazi Kullanım Planlaması
- Atık Depolama Sahaları Yerleşimi/Kirlilik İncelemesi
- Kirlenmiş Sahaların Temizlenmesi/Rehabilitasyonu

Mühendislik Jeolojisi nin yeri

Bir Örnek Konu

DEPREM SONRASINDA

DÖKÜLEN KİMYASALLA KİRLENMİŞ BİR SİĞ AKİFERİN TEMİZLEME ve KİMYASALIN GERİ KAZANIM UYGULAMASI PROJESİ

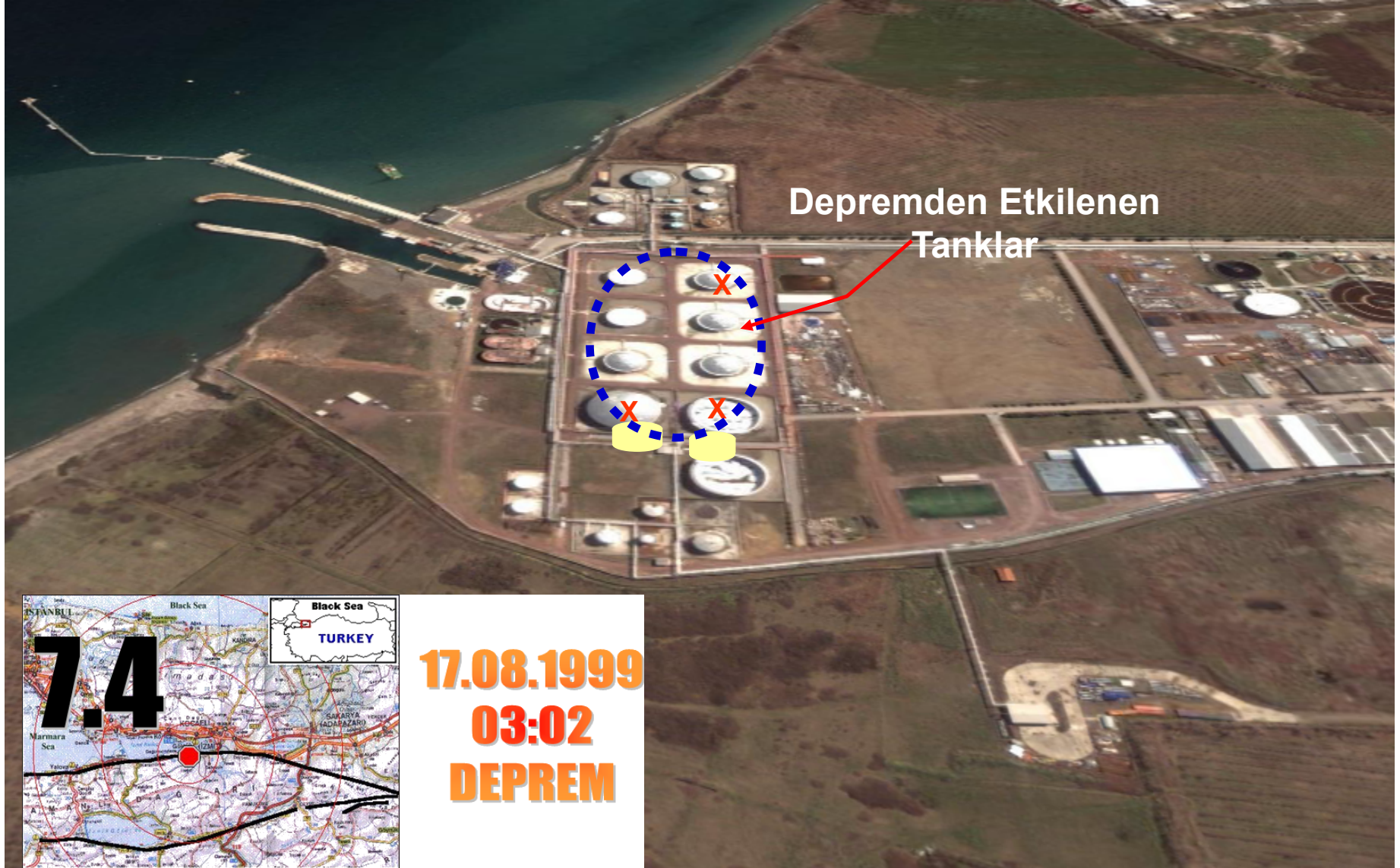
**SHALLOW AQUIFER REMEDIATION
AND CHEMICAL RECOVERY**
FOLLOWING AN ACRYLONITRILE SPILL
DUE TO A MAJOR EARTHQUAKE IN TURKEY

Caner Zambak, Ph.D.
Environmental Adviser
Turkish Chemical Manufacturers Association, Istanbul, Turkey

Invited Lecture

NATO Advance Research Workshop (ARW)
"Methods and Techniques for Cleaning-up of Contaminated Sites"
9-11 October 2006
Sinaia, Romania

2004 Fotografi

08:15 - 5.5 artçı deprem

AKSA Tank Sahası YERALTISUYU İNCELEMESİ

- **Temizlemeye Yönelik Saha İncelemesi**
- **Hidrojeolojik Model**
- **Kirlenmiş Toprakta Kimyasalların Taşınımı ve Pompajla Yeraltısuyu Temizlenmesi** (*Kavramsal Model*)
- **Yeraltısı Kalitesinin Gözlemlenmesi**
(*21 Eylül 1999 – 21 Eylül 2006 süreci*)

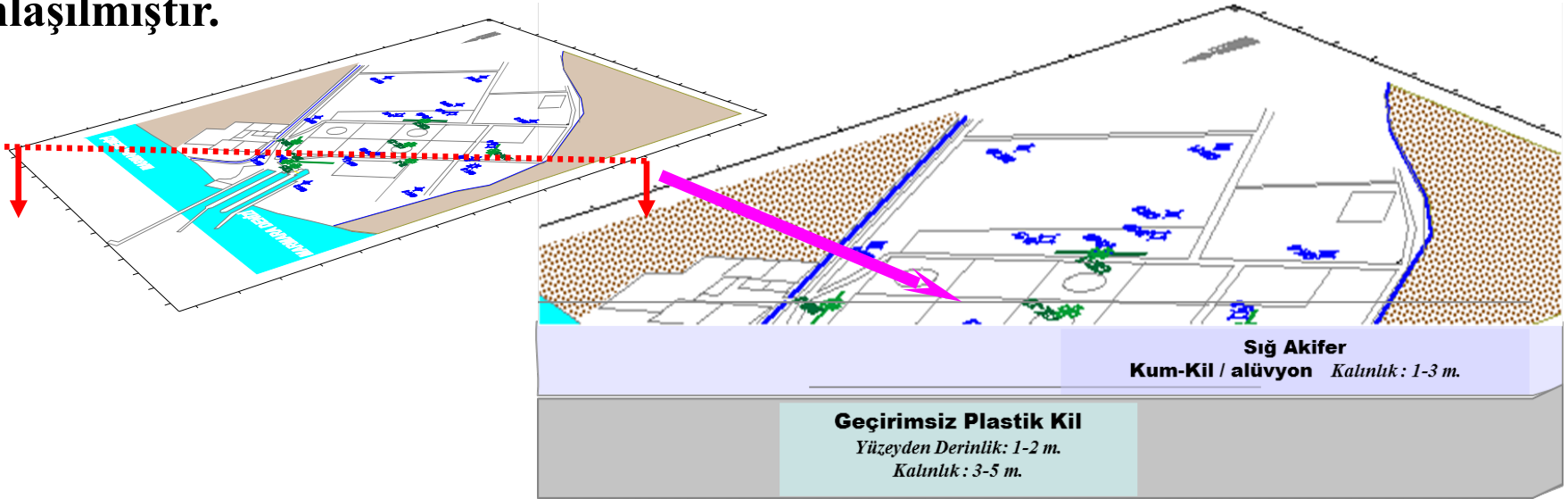
Zanbak, C., 2008, Aquifer Remediation and Chemical Recovery following a Spill due to an Earthquake in Turkey, Methods and Techniques for Cleaning-up Contaminated Sites, NATO Science for Peace and Security Series C: Environmental Security , Springer-Netherlands, ISBN 978-1-4020-6873-7, pp 91-101

YERALTISUYU KALİTESİ İNCELEME/TEMİZLEME ÇALIŞMALARI

Tank çiftliği civarındaki mevcut Zemin Etüdüne göre, Yeraltısuyu Kirlilik Yayılımının:

- Kalınlığı en az 5 metre olan geçirimsiz ($k < 10^{-9}$ cm/sn) plastik kil tabakası üzerinde yer alan 1-3 metre kalınlığındaki kompakt kil dolgu içinde “**düşeyde**” kısıtlandığı,
- Bu sığ yeraltısuyu kirliliğinin “**yatay yayılımının**” da, tesis sahasının sınırlarındaki iki Soğutma Suyu Dönüş Kanallarındaki “yüzeysel akış seviyeleri” ve de deniz kenarındaki kil dolgu ile kısıtlandığı

anlaşılmıştır.

Bu ön bilgiler, sahada “kararı, telaş içinde, aceleyle alınmış olan” 30 cm çaplı, 50-60 metre derinlikli Pompaj Kuyuları açılmasının “**GEREKSİZ ve de yanlış olacağını**” ortaya koymuştur.

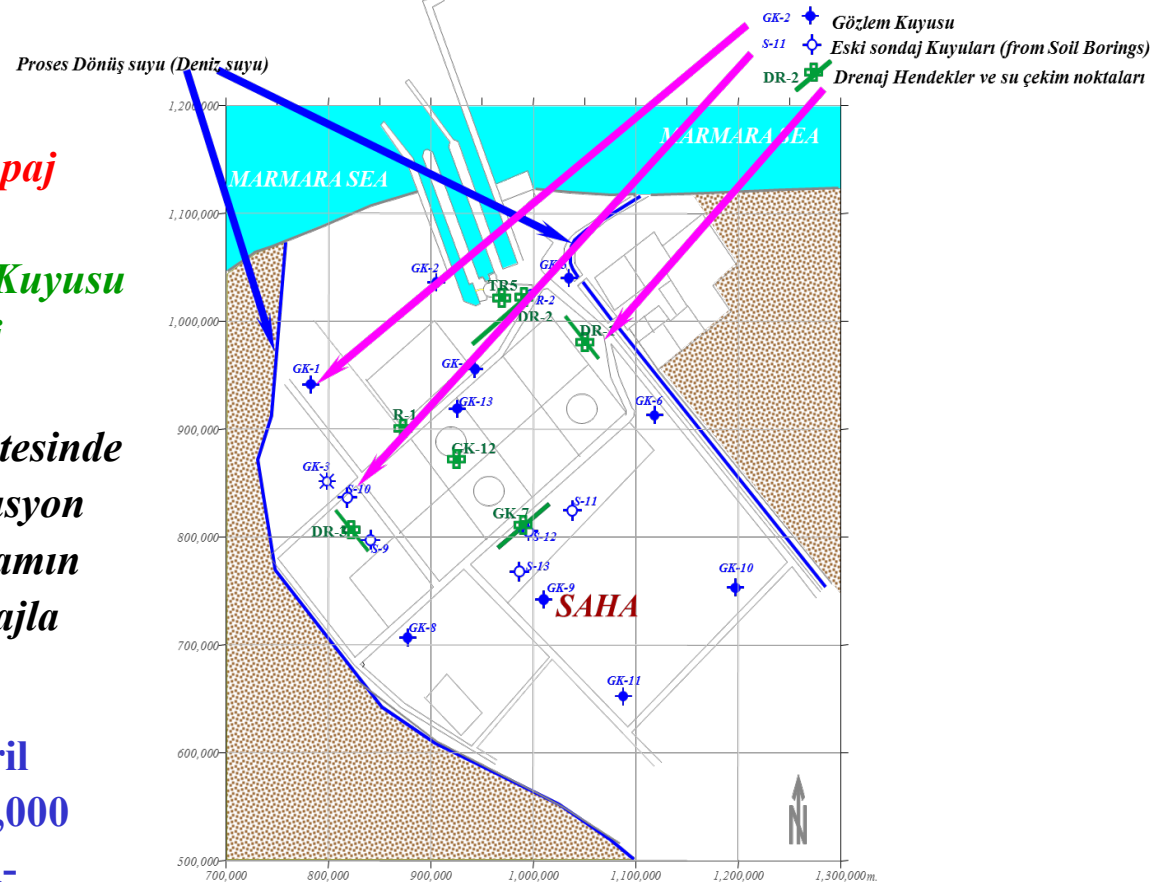
“**Çok önemli MÜHENDİSLİK JEOLojİSİ**” katkısı... Eğer, bu derin kuyular açılrsa idi, sığ akiferdeki kirlilik “**derin akifere de taşınacak**” ve sorun daha da büyüyecek idi.

YERALTISUYU KALİTESİ İNCELEME/TEMİZLEME ÇALIŞMALARI

- Sığ alüvyonel dolgu (akifer)deki yeraltı su kalitesi, kalın kil tabakasının en fazla 1 metre içine kadar açılmış 16 adet **GÖZLEM/POMPAJ KUYUSU**, mevcut **RÖGARLAR** ve **DRENAJ HENDEKLERİ** ile takip edilmiştir (1999dan 2006 yılına kadar) – ilk iki yıl haftalık daha sonraları iki haftada bir ve son iki yıl ayda bir sıklıkla..

Tank Sahası Yeraltısu Gözlem ve Çekim Noktaları

- 1999 Ekim ayı başında, “**Sığ Akifer Pompaj Programı**” başlatılmıştır.

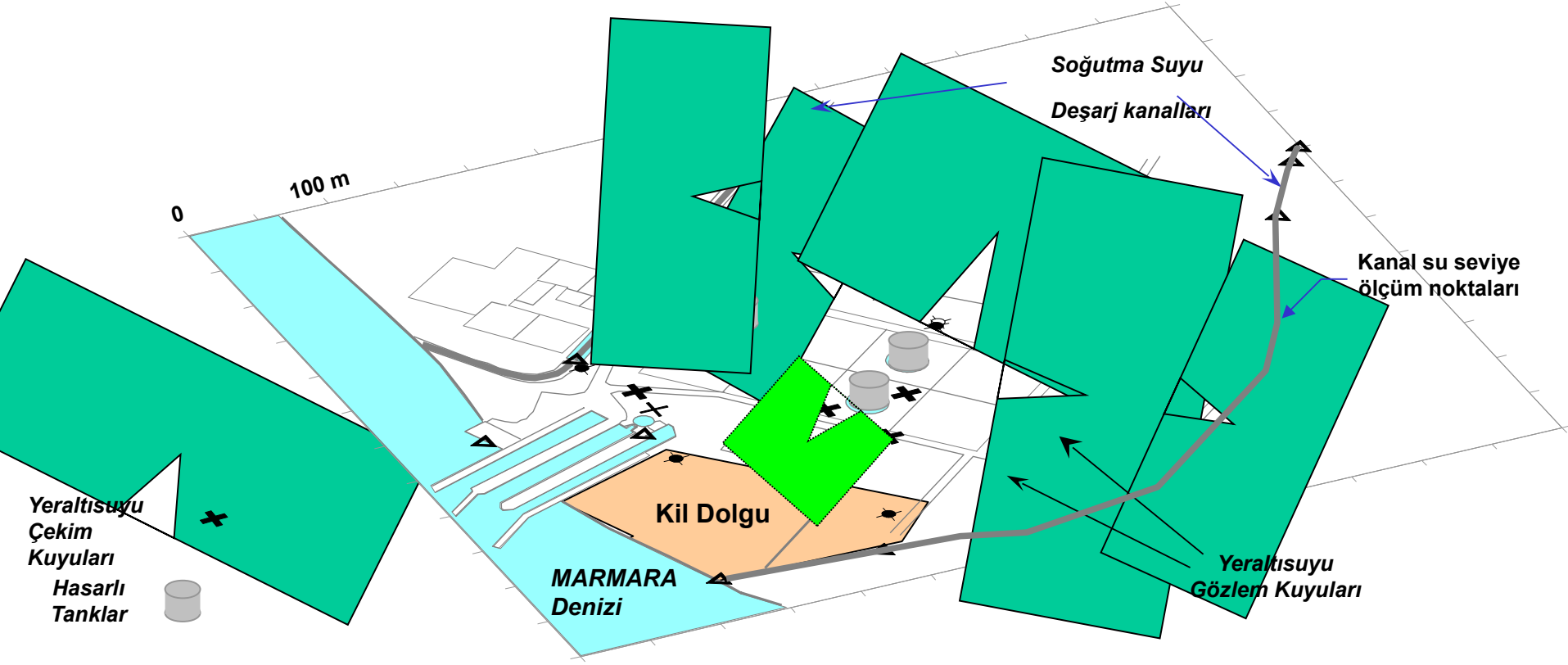
- 4 Drenaj Hendeği, 2 Pompaj Kuyusu ve mevcut 3 Rögardan sürekli pompaj yapılmıştır.

Pompajla alınan su, özel arıtma ünitesinde arıtılarak, içindeki akrilonitril distilasyon yöntemi ile geri kazanılmıştır. Programın ilk yılında yaklaşık 19.000 ton pompajla alınmıştır.

Sığ Akiferde gözlemlenen akrilonitril konsantrasyonları başlangıçtaki 80,000 ppm seviyesinden, üç yıl sonra ‘non-detect’ seviyesine (< 1 ppm) inmiştir.

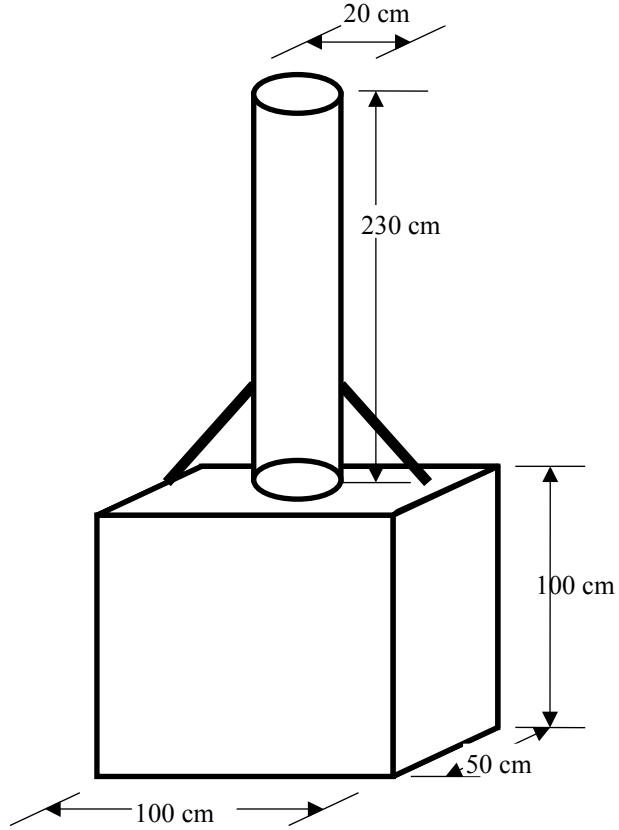
Başlangıç Sürecinde Yeraltısuyu Çekim ve Gözlem Noktaları

- Toplam 16 siğ yeraltısuyu Gözlem kuyuları (*haftalık numune alındı*)
- **Pompaj:** 3 Rögar ve 2 Ekstraksiyon Kuyusu ve 4 Drenaj Hendeği

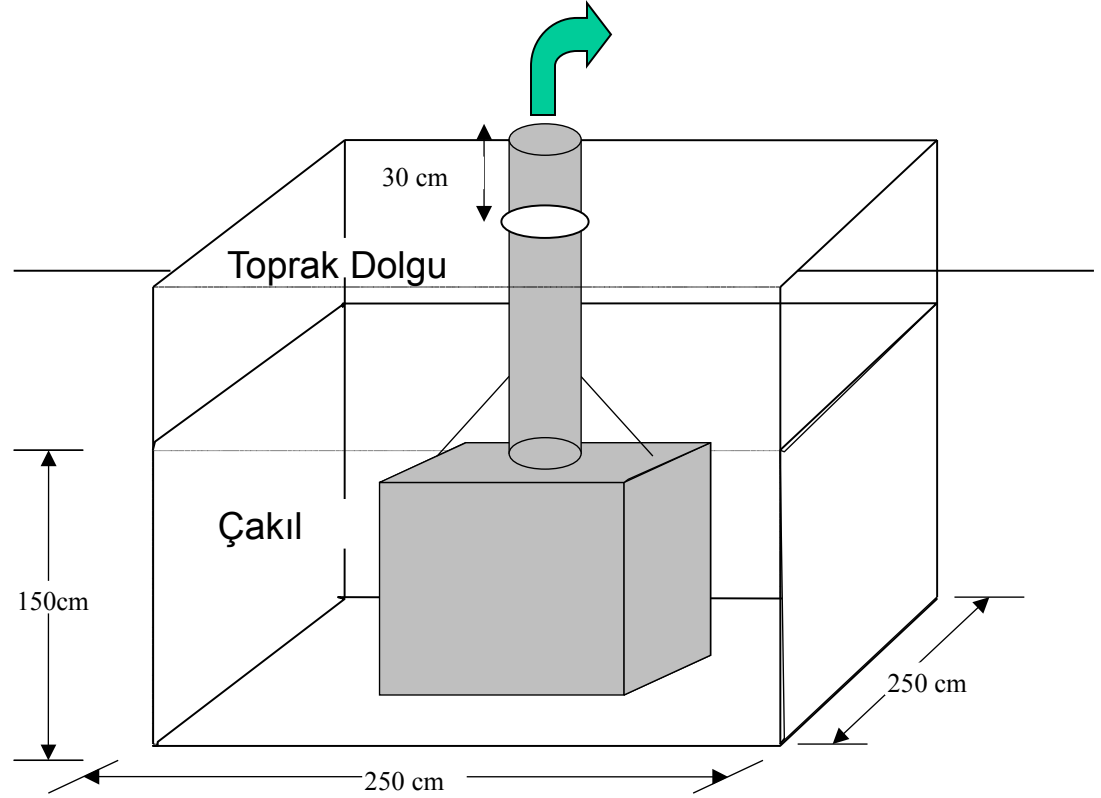

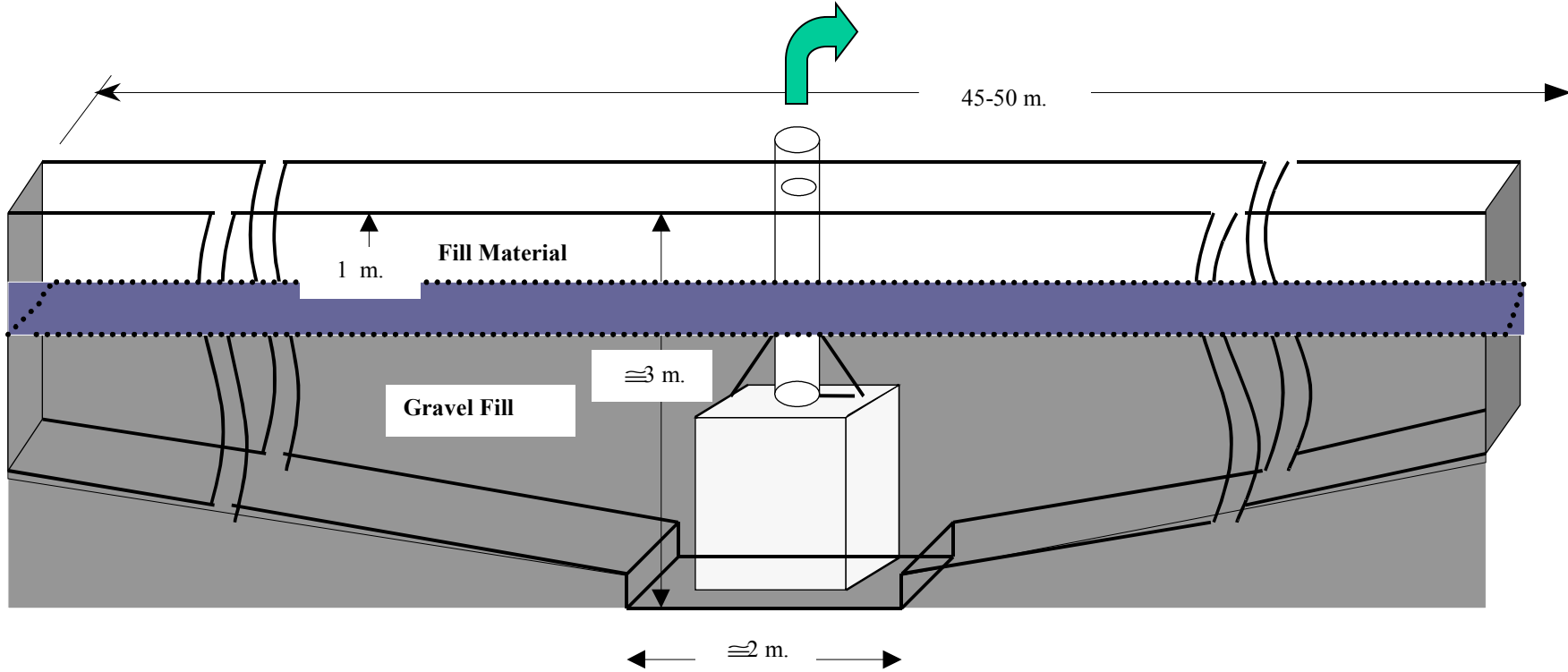
Tipik EKSTRAKSİYON KUYUSU

8mm Çelik(St37)
Delik Çapları 6 mm
Delik Aralıkları 4 cm

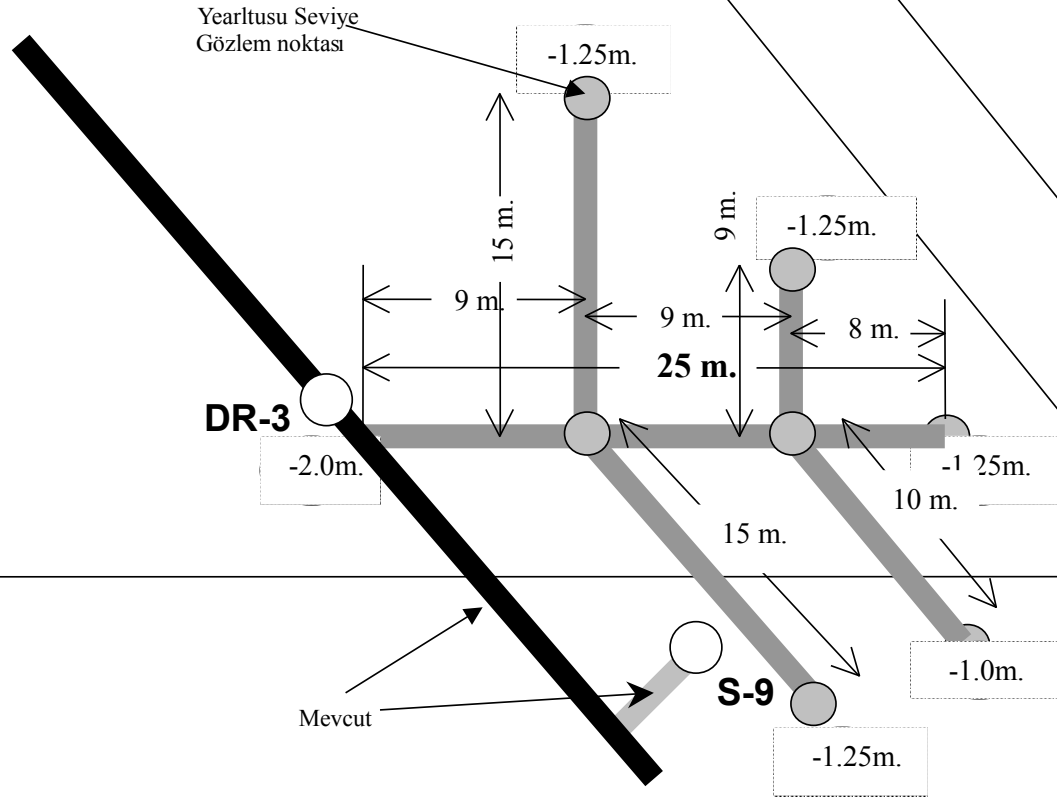

Tipik Drenaj Hendeği (Kirlenmiş su bariyeri)

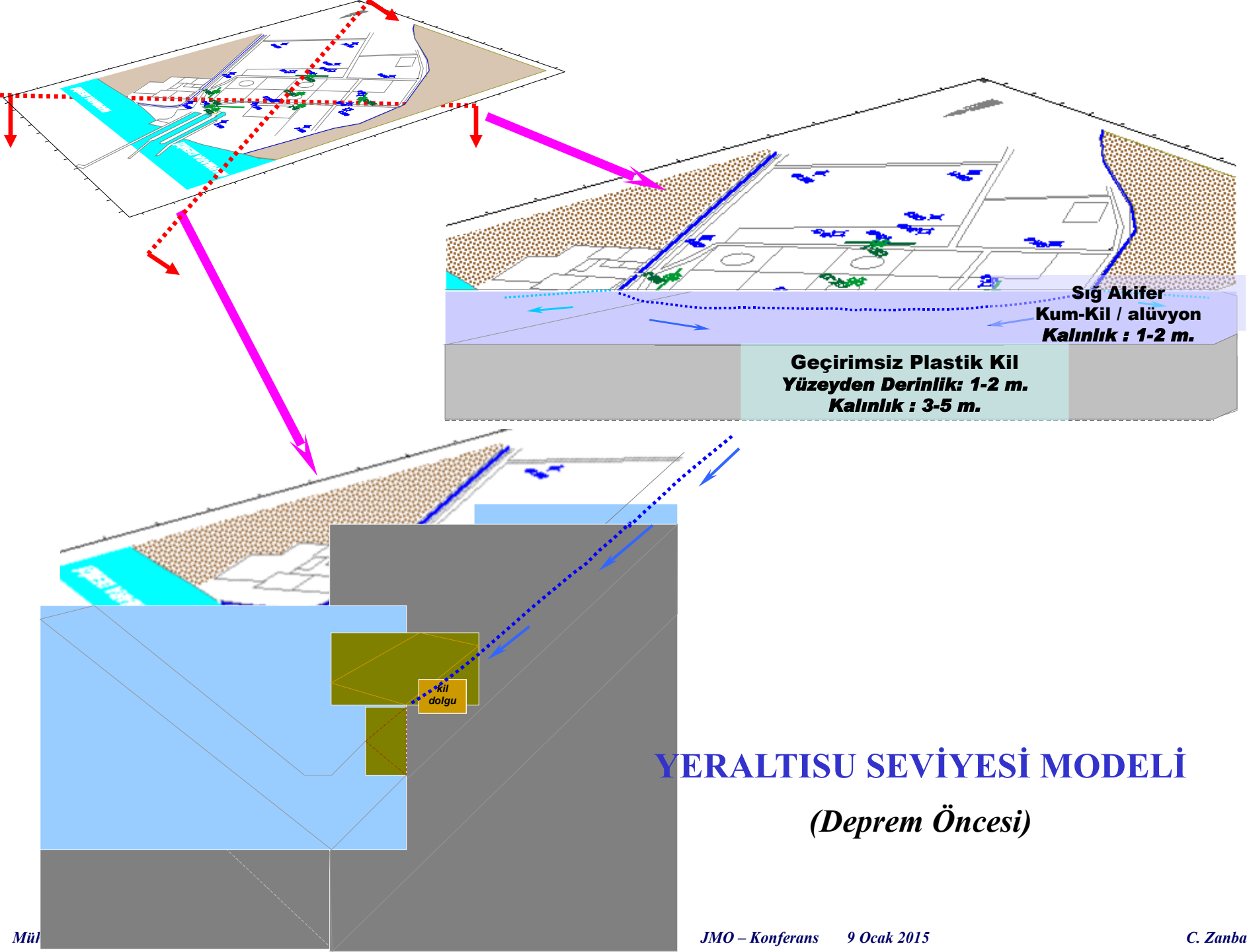

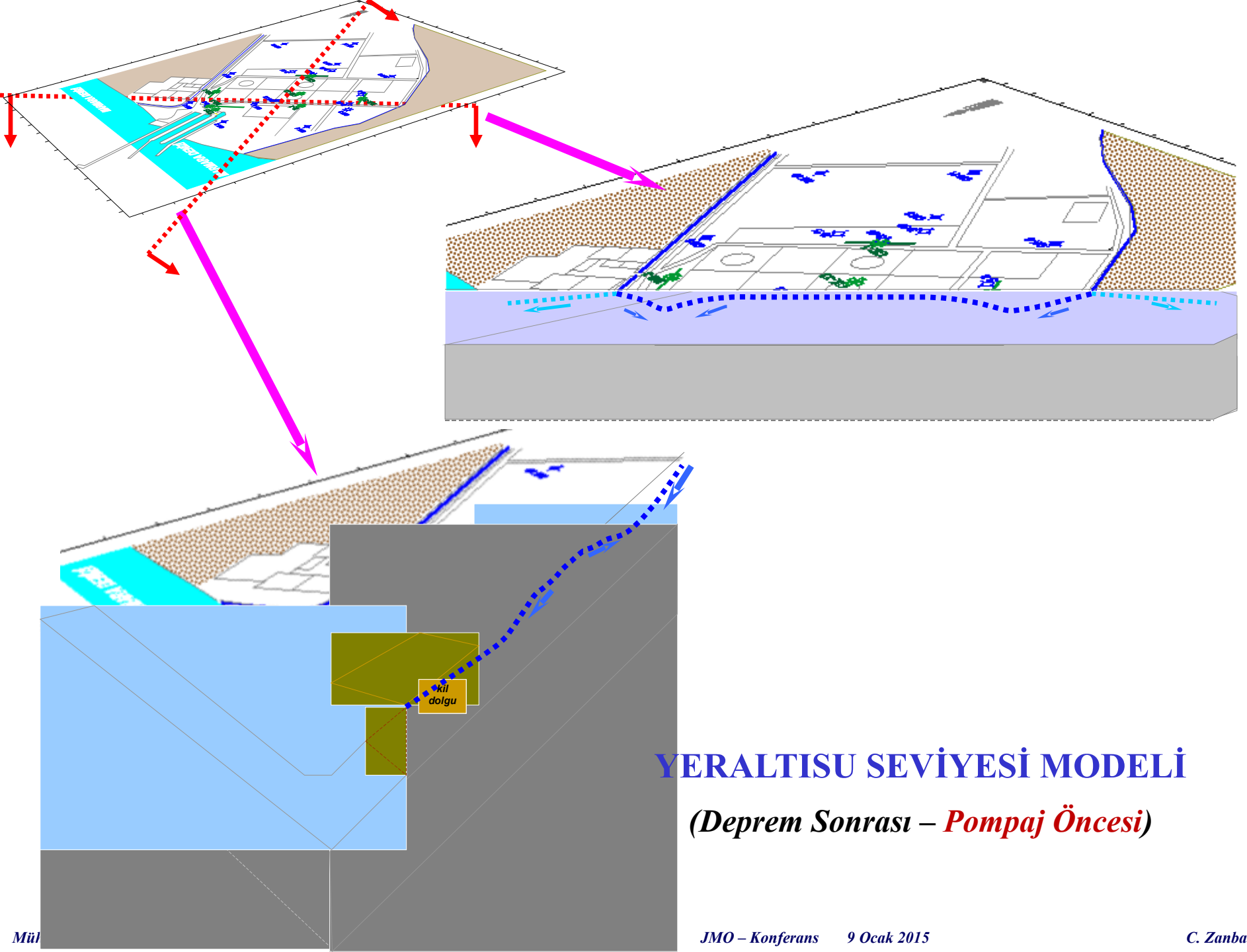
DRENAJ HENDEĞİ

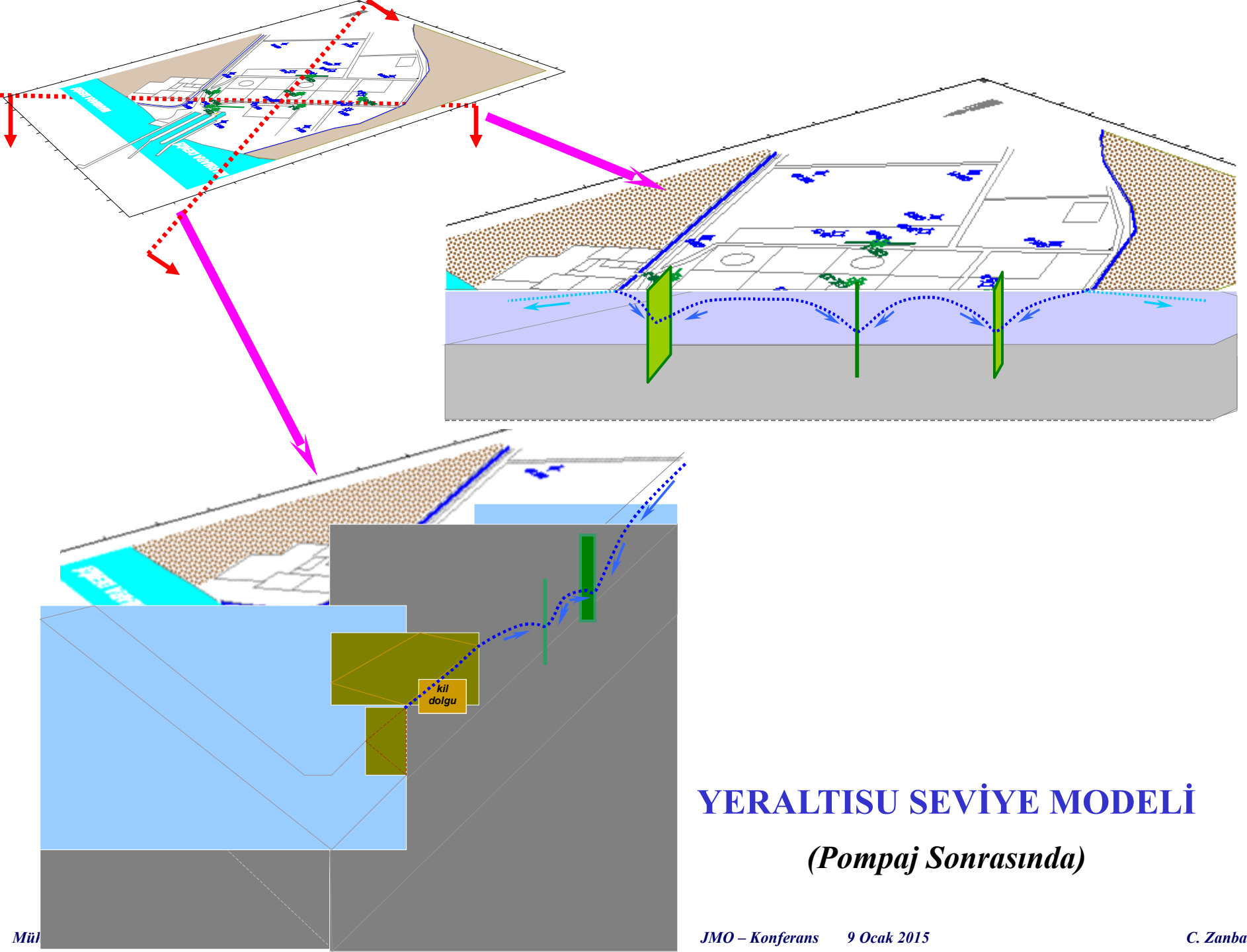
(Yeraltı Çekimini Artırmak için)

HİDROJEOLÖJİK MODEL

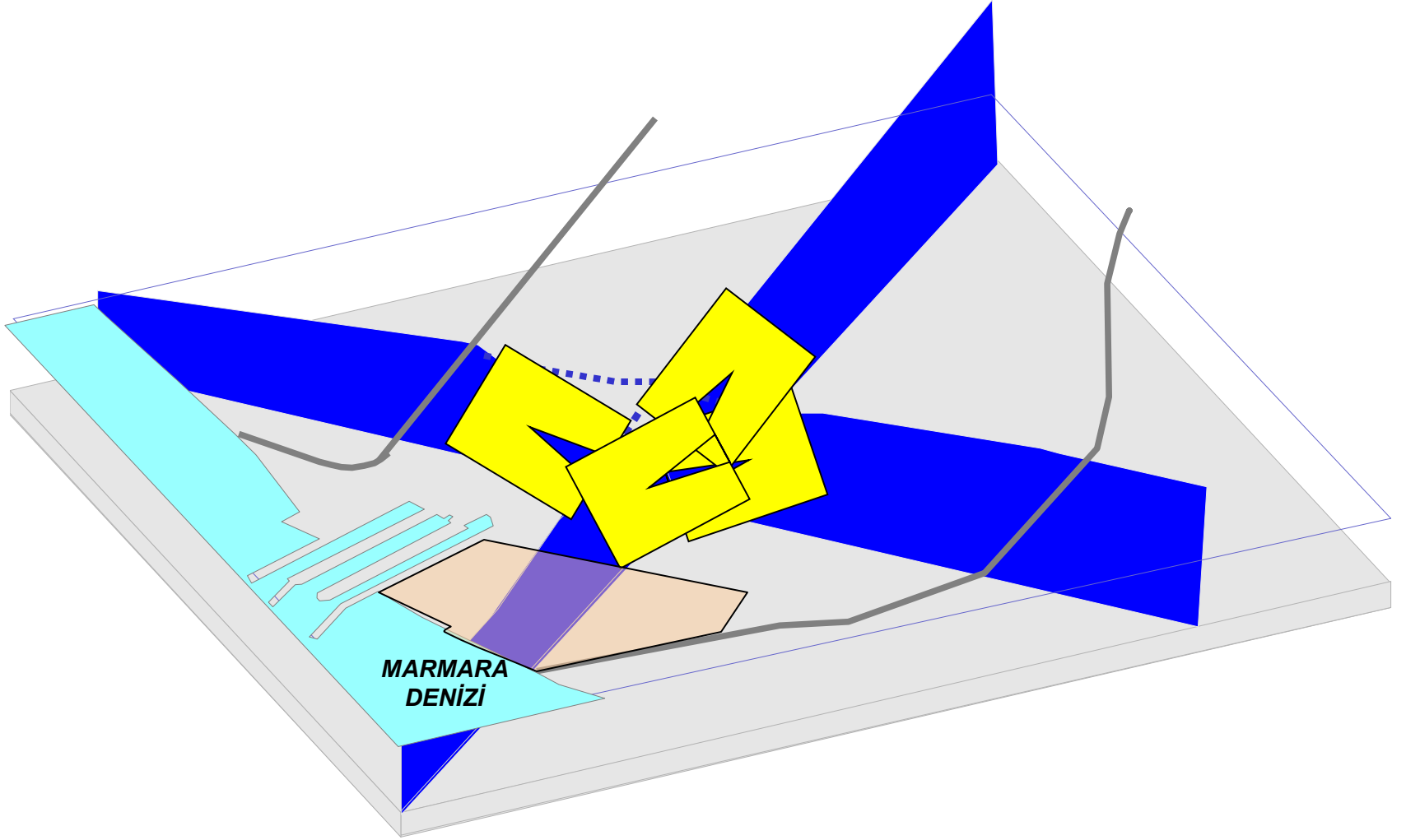

YERALTISU SEVİYE MODELİ (Pompaj Sonrasında)

Düzeltilici Eylem Sürecinde YERALTISUYU AKIŞ ŞEMATİĞİ

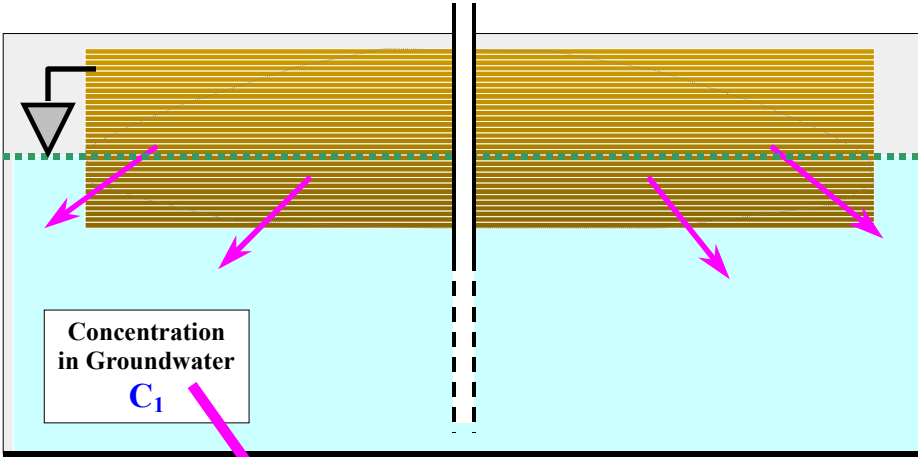
Kirlenmiş yeraltısuyu SAHA İÇİNDE tutulmuştur...

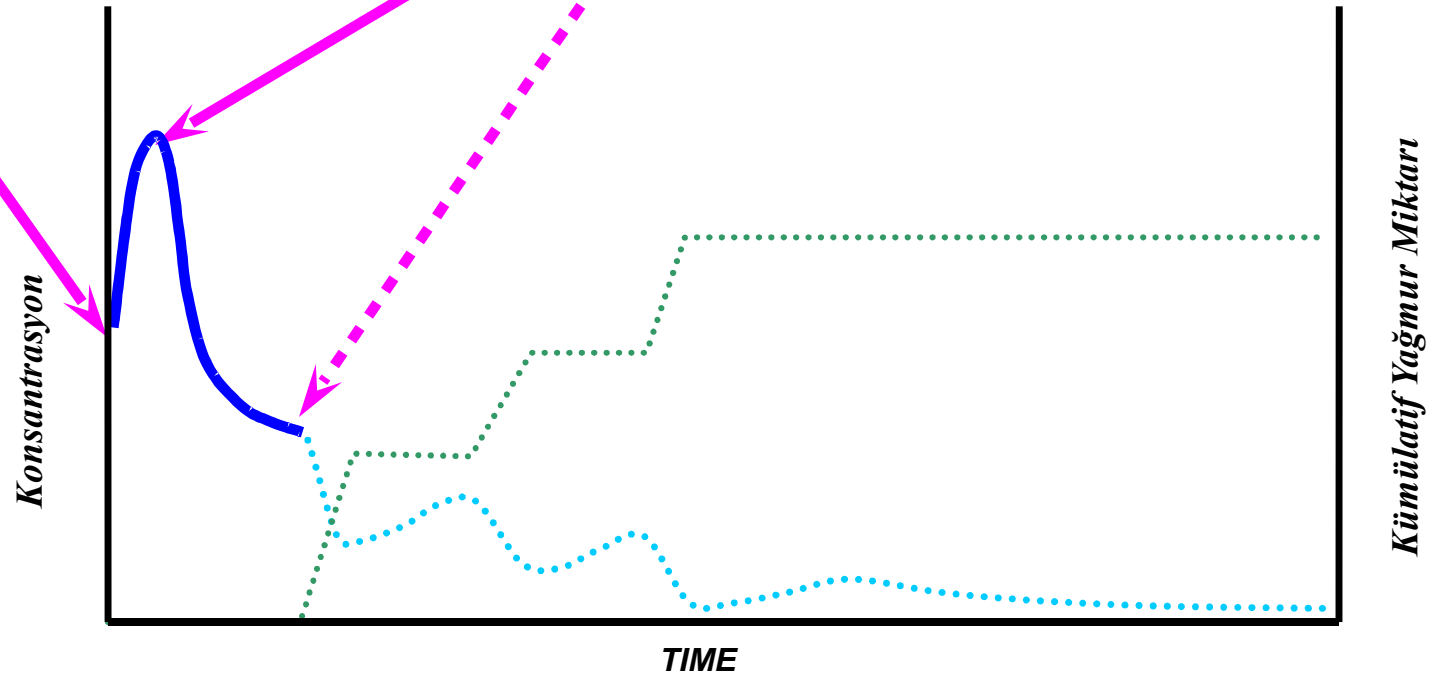
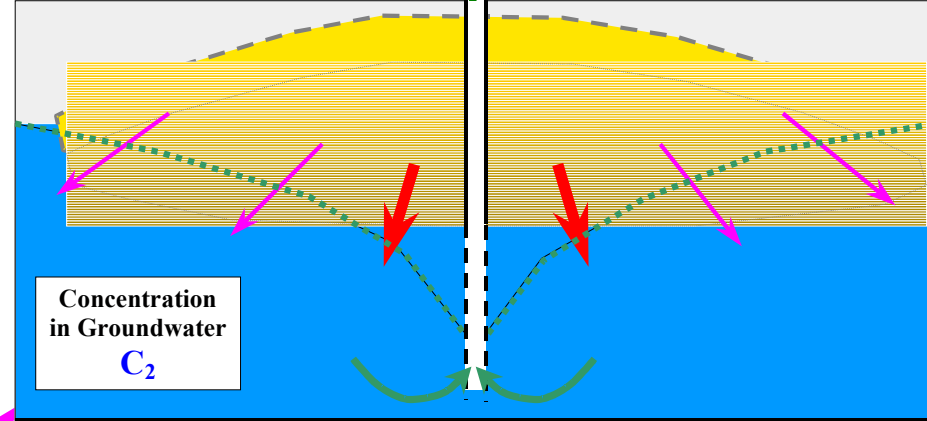
**Sahaya Özgü POMPAJ PROGRAMI ile
KİRLENMİŞ TOPRAK VE YERALTISUYU
TEMİZLENMESİ**

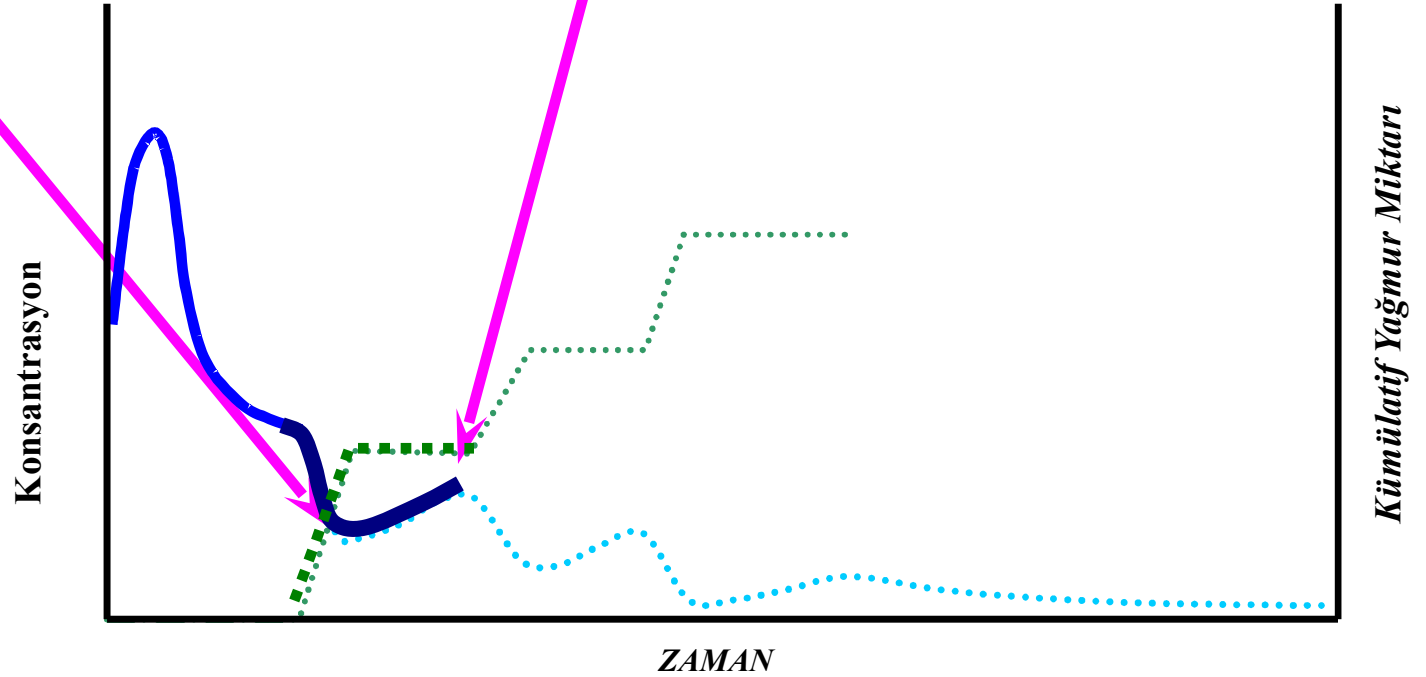
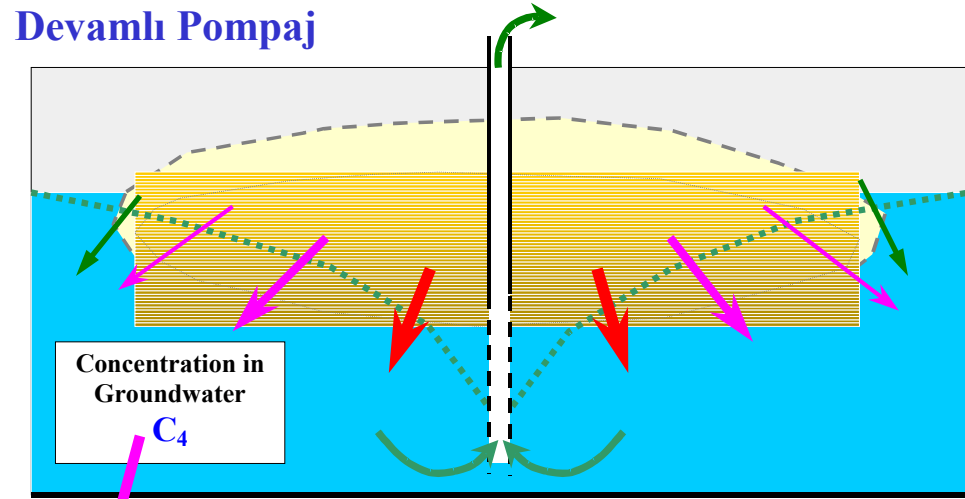
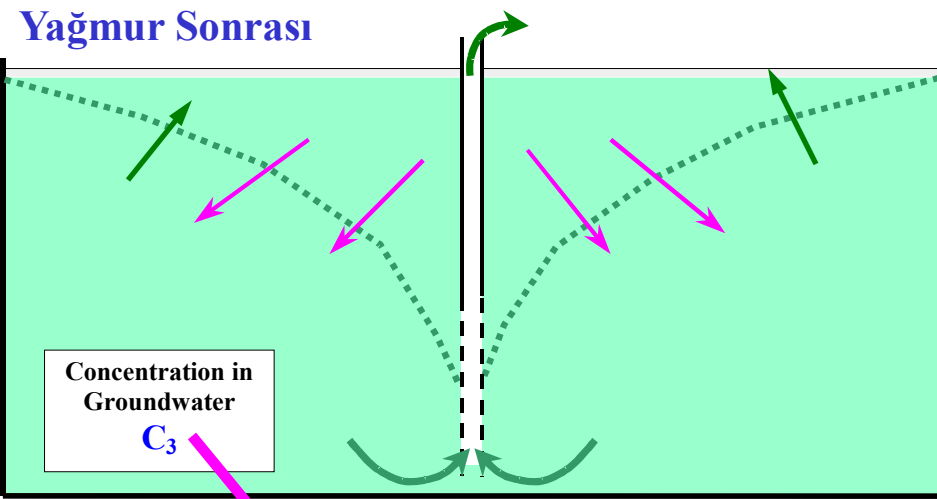
KAVRAMSAL MODEL

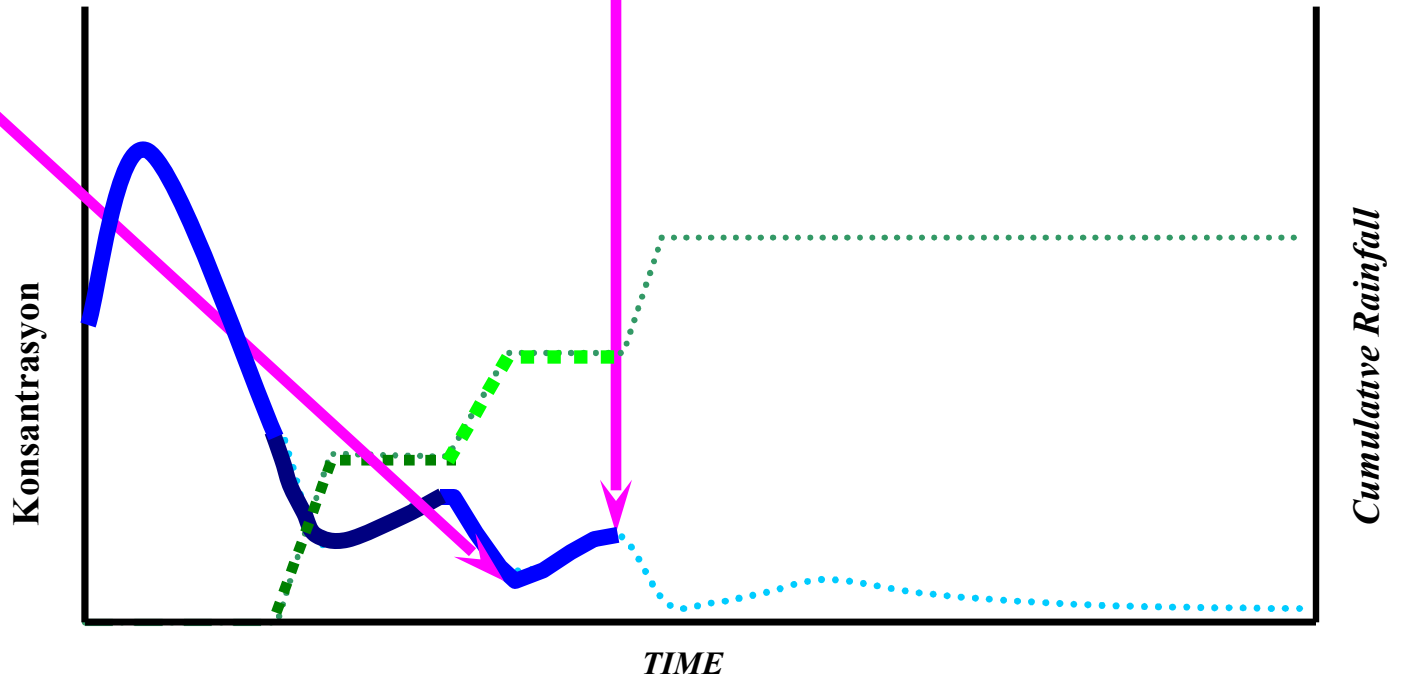
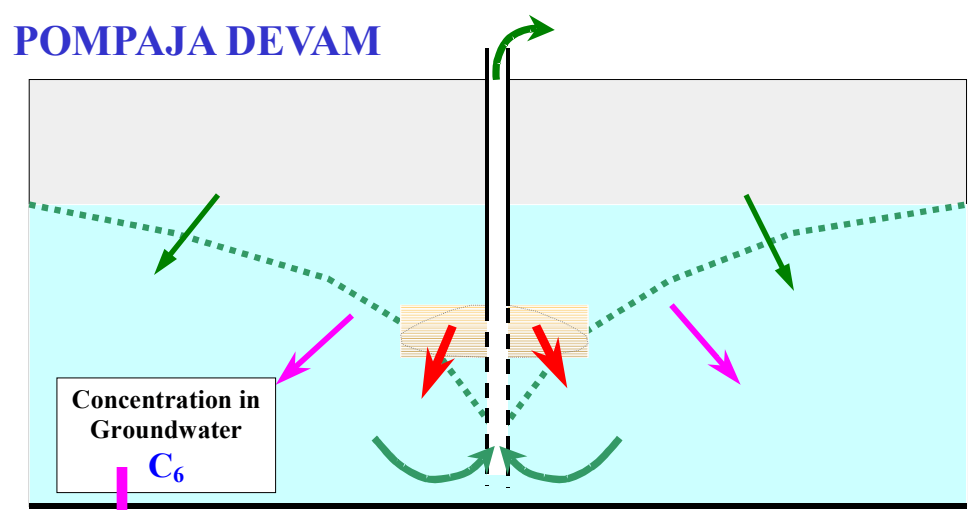
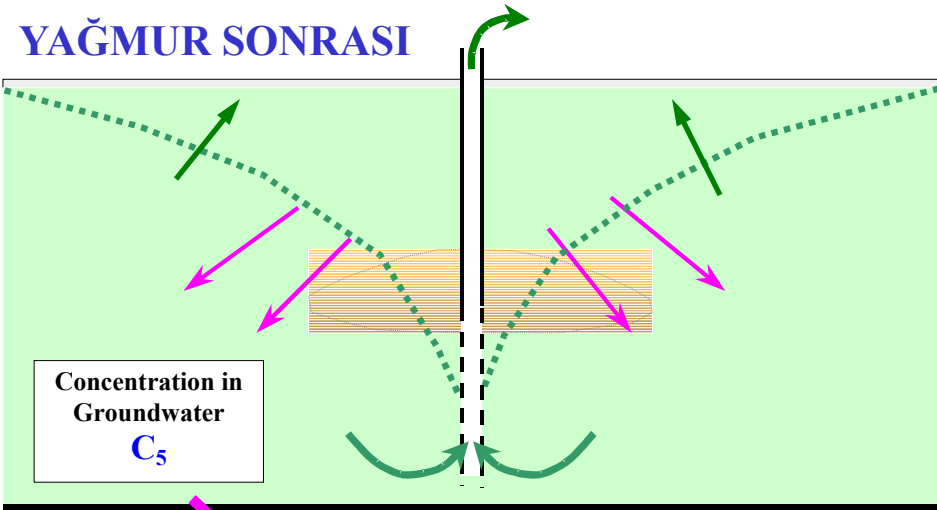
POMPAJ ÖNCESİ

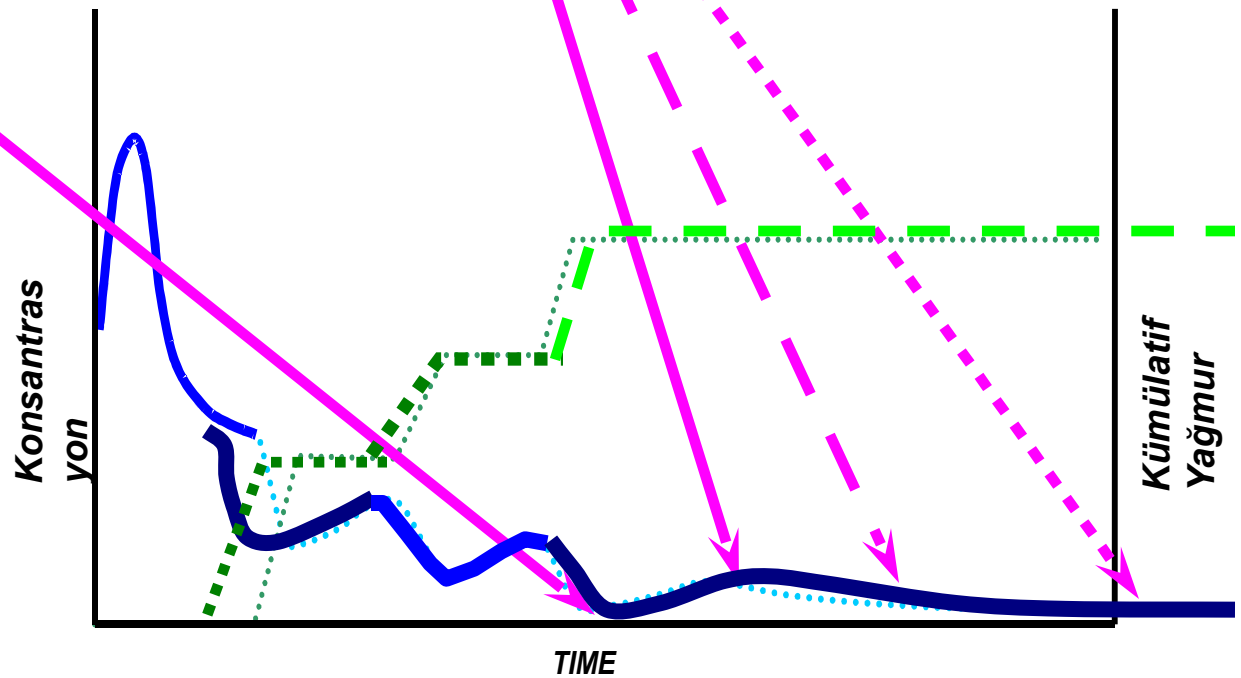
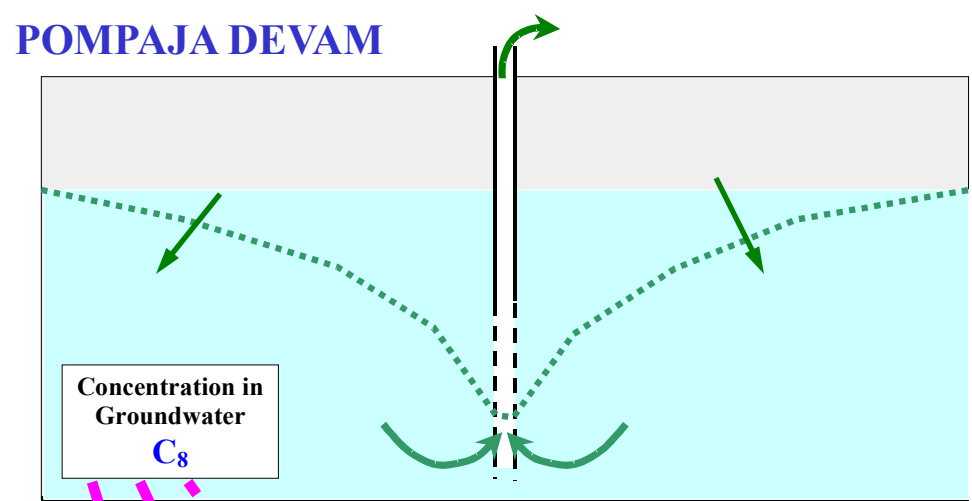
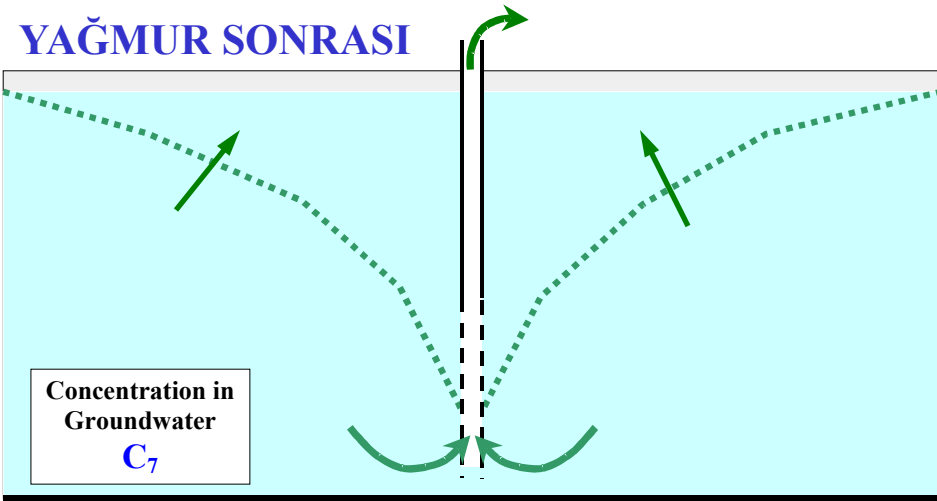

POMPAJ BAŞLANGICI

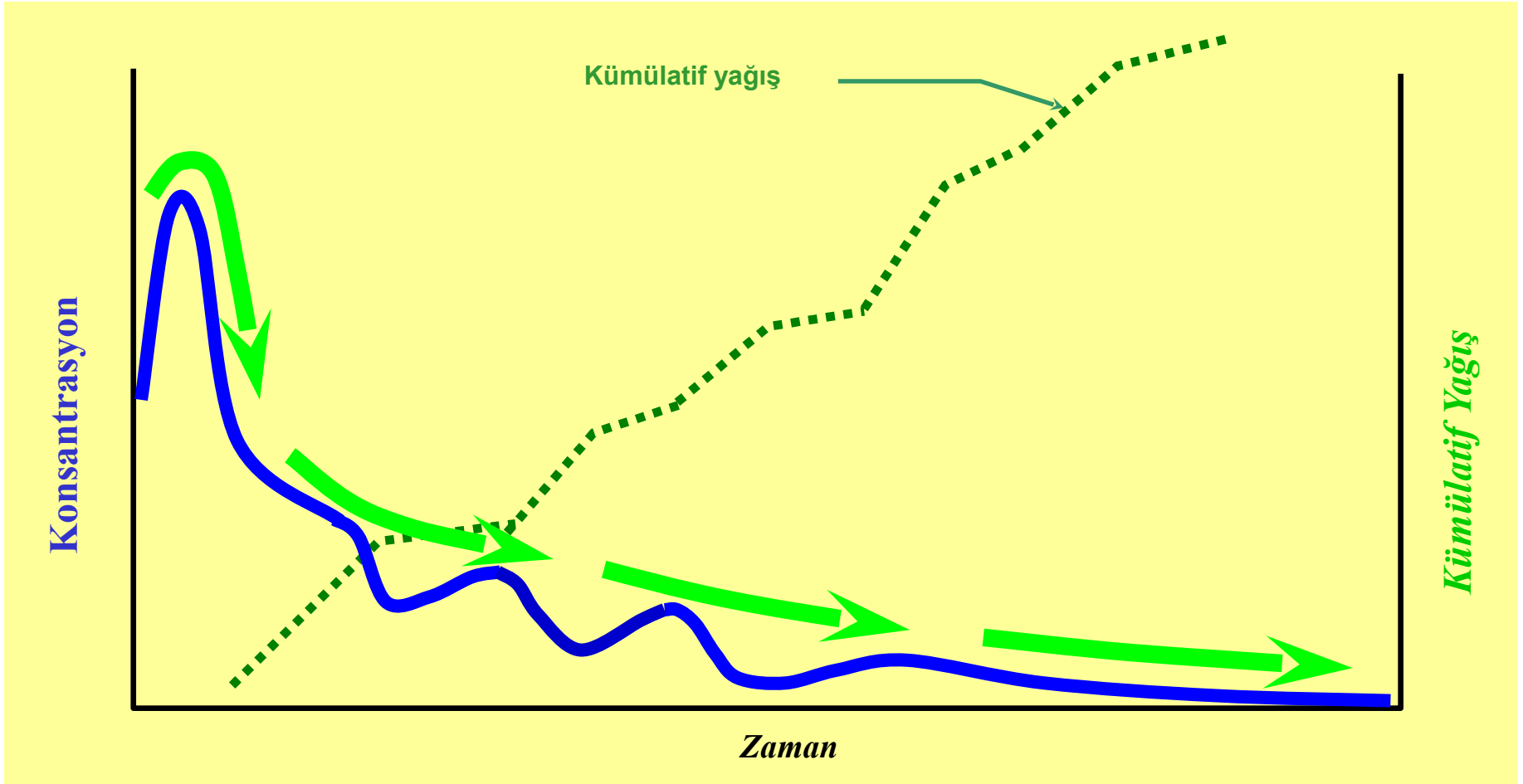

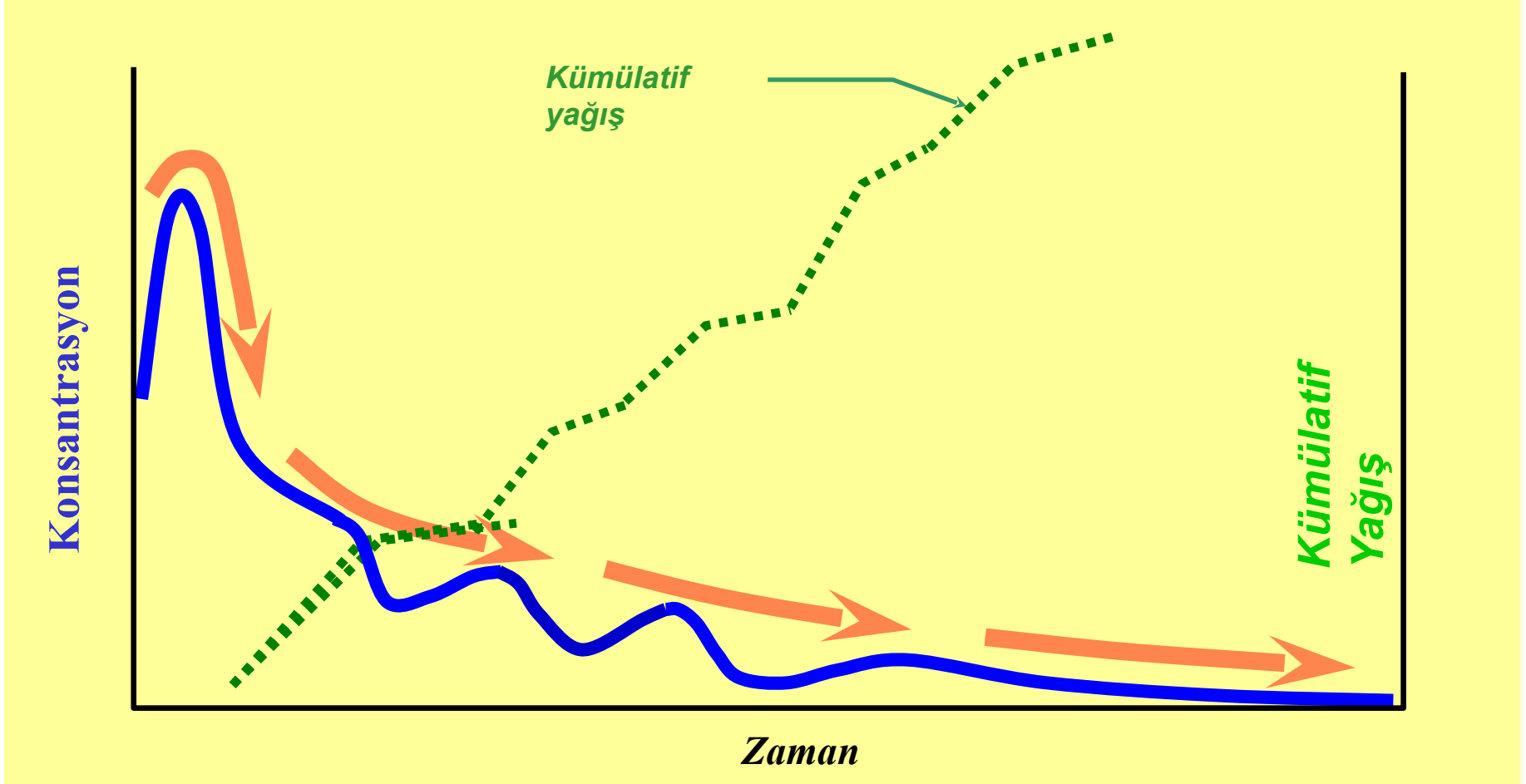

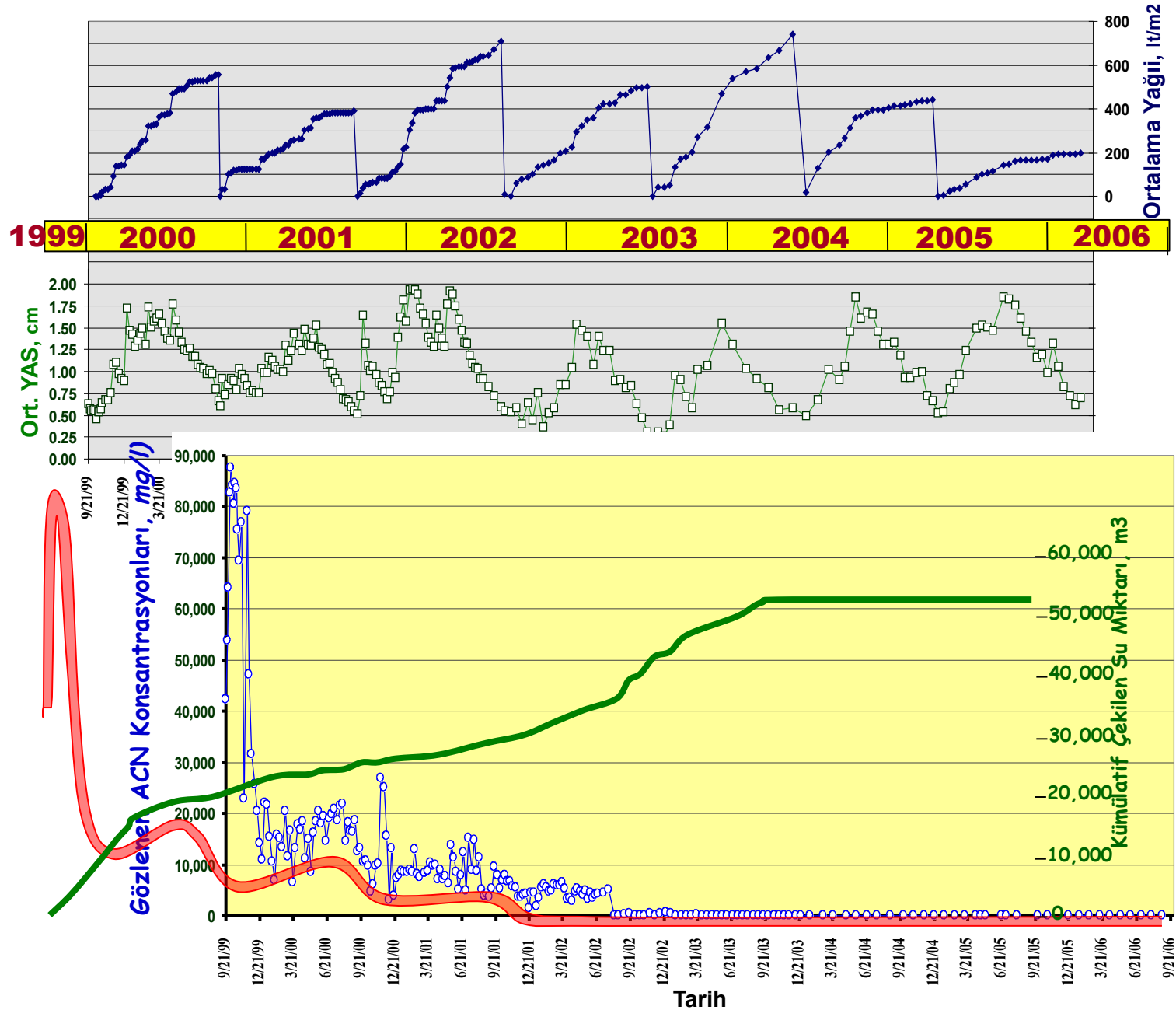
**Kümülatif Yağış ve YERALTISUYU ÇEKİMİ ile
KİRLETİCİ KONSANTRASYONLARININ AZALMA İLİŞKİSİ**
(*Kavramsal*)

**Kümülatif Yağış ve YERALTISUYU ÇEKİMİ ile
KİRLİTİCİ KONSANTRASYONLARININ AZALMA İLİŞKİSİ**
(*Kavramsal*)

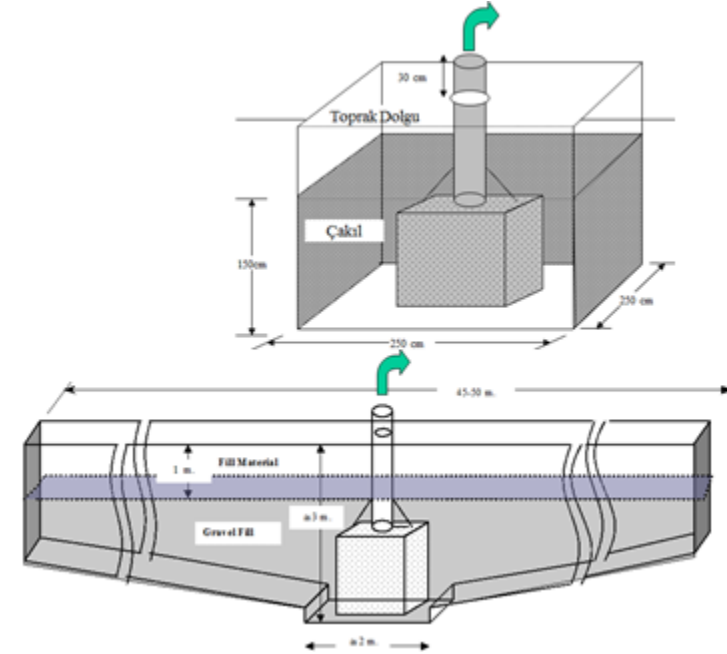
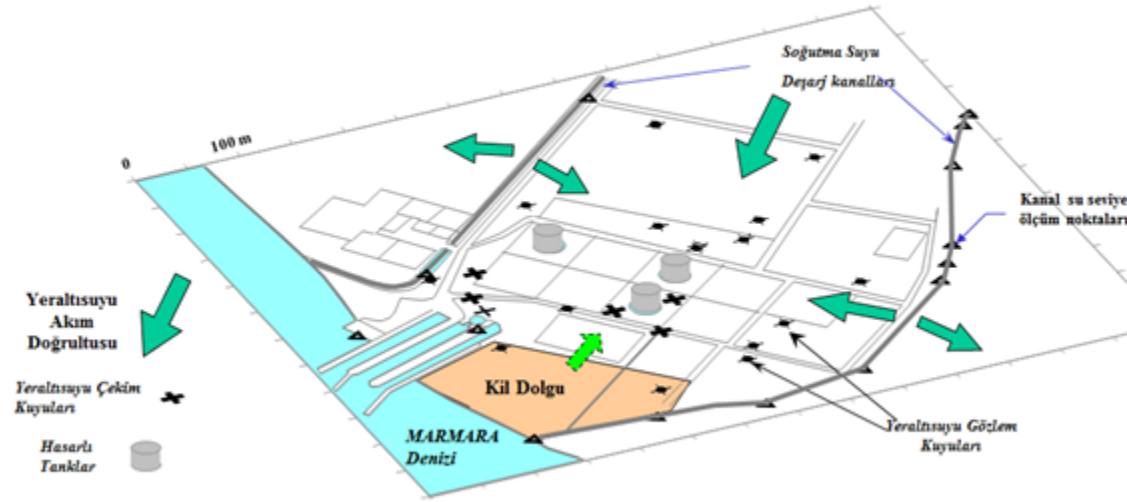
GÖZLENEN KİMYASAL (Akrilonitril) Konsantrasyonları (7 yıllık süreç)

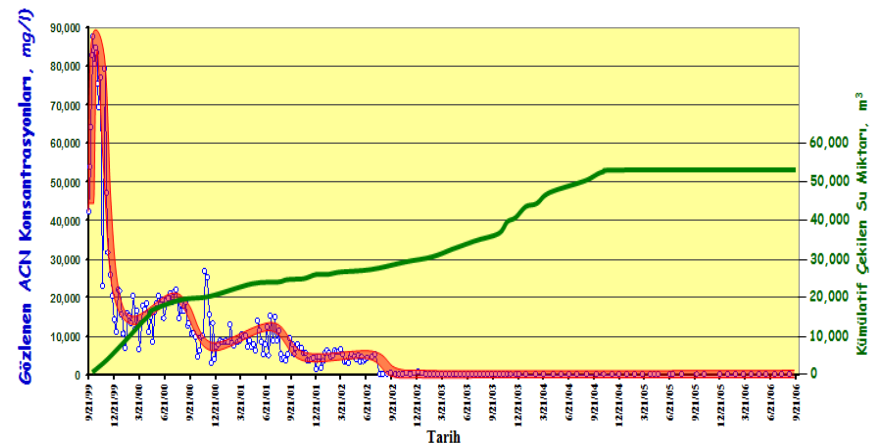
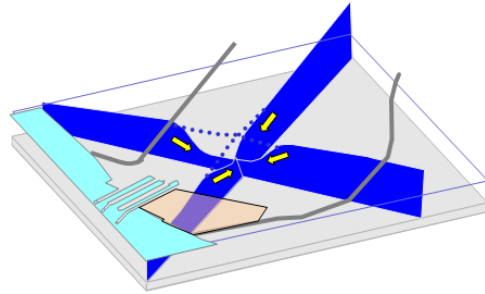
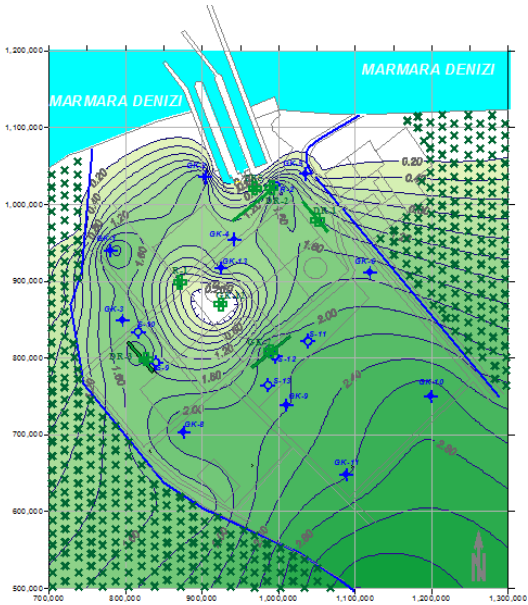
Deprem nedeni ile ortaya çıkan Kimyasal Dökülmesi sonrasında:

- Yerel zemin ve hidrojeolojik koşullar tanımlandı,
- Yeraltısuyu gözlem ve pompaj kuyuları, drenaj hendekleri kuruldu,
- Yeraltısuyu numune alma ve analiz programı oluşturuldu ve uygulandı,
- Kirlenmiş yeraltısuyu pompajla alındı (**52,000 m³**) ve kimyasal geri kazanımı ve arıtma yapıldı,
- Yeraltısuyu kalitesi 7 yıllık bir süreçte takip edildi (*3. yıl sonunda temizlenmiş olmasına rağmen*).

·Saha Temizleme Projesi Sürecinde:

- Kirlenmiş Yeraltısuyu tesis sahası dışına yayılmamıştır,
- Kirlenmiş Yeraltısuyunun Pompajla alınması, **başlangıçtaki** yüksek düzeydeki kirletici konsantrasyonlarının "tespit edilmeyen" düzeylere indirmiştir.
- Kirlilik konsantrasyonları, zaman içinde, eksponansiyel bir düşüş göstermiştir,
- Kirlilik konsantrasyonlarındaki azalma, **muhtemelen** biyodegradasyon ile de hızlanmıştır,
- Dökülmüş kimyasal konsantrasyonları son 4 yıllık süreçte "(sıfır) non-detect" olarak gözlemlenmiştir.

Mühendislik Jeolojisi nin yeri

Diğer bir Örnek Konu

4 Oct.2010 – Ajka, Macaristan Atık Havuzu
YIKILMA MEKANİZMASI ve KİNEMATİĞİ
Magyar Aluminium ZRt (Hungarian Aluminum Co.)
Ajka - Hungary

Dr. Caner Zanbak
Çevre Danışmanı, Türkiye Kimya Sanayicileri Derneği

10 Aralık 2010
İstanbul

© Türkiye Kimya Sanayicileri Derneği
Kaynak gösterilmek kaydıyla içerikteki bilgiler kullanılabilir.

Magyar Aluminium ZRt (Hungarian Aluminum Co) Atık Havuzu Yıkılması (4 Ekim 2010) Ajka, Macaristan

Sedde yıkılması "Magazin 10" olarak adlandırılan havuzda ortaya çıkmıştır.

Sedde yıkılması sonucunda, yaklaşık 600-700 bin m³ atığın ortaya salındığı yetkililerce rapor edilmiştir.

Havuz içinde kalan "kırmızı çamur" çökelmiş (vizkoz olmayan) bir sediment niteliğindedir.

Magyar Aluminium ZRt (Hungarian Aluminum Co) Atık Havuzu Yıkılması (4 Ekim 2010) Ajka, Macaristan

4 Ekim 2010'da, Macaristan'daki bir Alüminyum üretim tesisinin atık havuzundan, sedde yıkılması nedeniyle, "kırmızı çamur" kaçağı ortaya çıkmıştır.

(Sözkonusu tesis, bir maden işletmesi değildir)

5 Ekim 2008

(GoogleEarth foto)

Atık havuzundaki su ile sürüklenen "kırmızı çamur", havuzun mansabındaki iki kasabada (Devecser-1km ve Kolontar-5 km) 5 ölümcül sel etkisi yaratmış ve 160 km uzaklıkta Tuna Nehri'ne ulaşan bir ırmak boyunca çamur kirliliği oluşturmuştur.

10 Aralık 2010 itibariyle, Tuna Nehri'nde herhangi bir olumsuz su kalitesi etkisi görülmemiş olup bu konudaki AB inceleme raporu henüz yayınlanmamıştır.

Faaliyeti durdurulan tesis, olaydan yaklaşık iki hafta sonra tekrar işletmeye alınmıştır.

6 Ekim 2010

(GoogleEarth Foto)

Ajka Atık Havuzunun Yıkılma Sonrası Havadan Görünüşü (6-7 Ekim 2010)

Fotografıtan da görüleceği üzere, havuz içinde çökelmış katıların yaklaşık %10'u, sedde yıkılması sonrasında, boşalan suyun sürüklemesi ile havuz dışına yayılmıştır.

Yıkılma mekanizmasına ışık tutması açısından, kuzey seddeki "diagonal çatlak" ve havuzdaki çamur içindeki "vorteks"e dikkat ediniz.

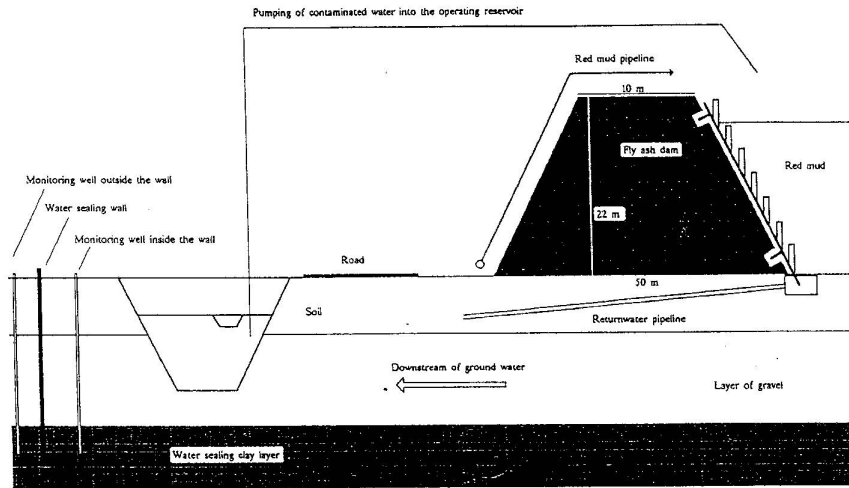
Sedde Malzemesi ve Şev Geometrisi

SEDDE İNŞAASI:

Herhangi bir "temel kazısı" ve "sızdırmazlık uygulaması olmaksızın", doğrudan tabii zemin üzerine inşa edilmiş

Tasarım şevi 1.1V/1H (47.8°)

Batı mansab seddesi basamaklı ve daha yatık eğimli (1V:2.5H)

Kaynak: Baksa, G., Kajdi, S. Fig. 10.26. Construction for environmental protection at Ajka Plant, Hungary, Proc. Int. Bauxite Tailings Workshop, Perth, Western Australia, pp. 454-466

SEDDE MALZEMESİ:

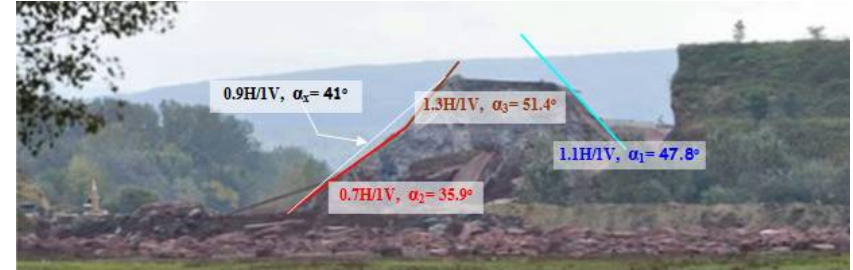
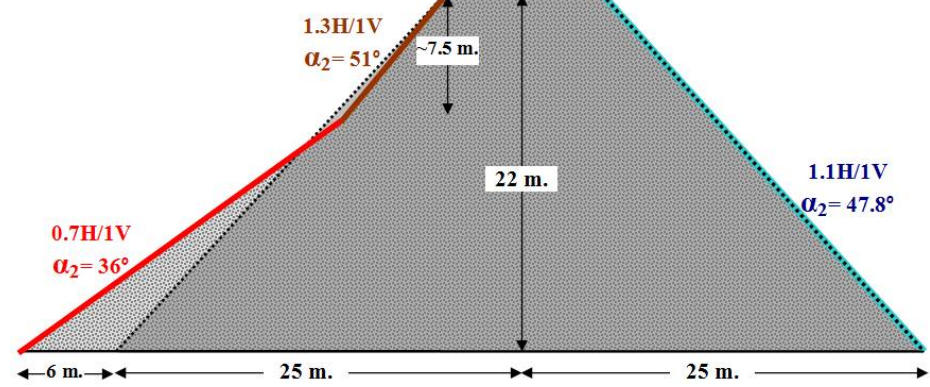
Ajka Termik Santral "KÜL"ü

MALZEME DAVRANIŞI:

Düşük kalite beton dolgu (yıkılma sonrasında kuzey seddede oluşan kırıklar ve de yıkılma noktasındaki bloklardan görüldüğü üzere)

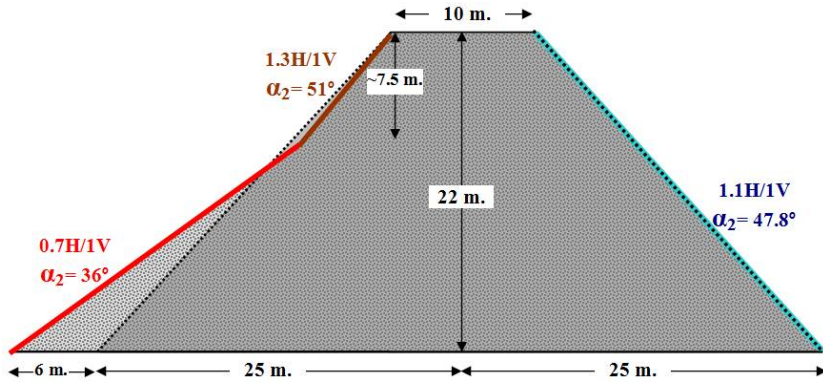
Yıkılan kısımda Kuzey Seddenin (fotoğraflardan ölçülen) boyutları

(Koyu renkli kısım tasarım boyutları)

SEDDE STABİLİTESİ

Sedde Stabilesi:

· **Yıkılma sonrasında, şevlerde**

- herhangi bir bozulma (*dairesel kayma – heyelan*)
- taban çökmesi/oturma (*mansapta kabarma*)

· **Yıkılma öncesinde, sedde yapılarında**

- herhangi bir farklı oturma (*seddelerde çatlaklar, mansapta kabarma*)

gözlenmemiştir.

Sedde Plan Görünüşü:

· Kuzey Sedde, değişgen genişlikli, üç segmentten oluşmaktadır.

· Batı Seddesi, basamaklı, daha yatık şev açılı ve üniform bir geometriye sahip...

Dolayısı ile, seddelerin şev ve/veya temel stabilitesi açısından GÖRÜNÜR bir sorunu yoktur.

ANCAK; mevcut fotoğraflar incelendiğinde,

· Sedde inşasında bazı "YAPISAL ZAYIFLIKLAR"ın bulunduğu ve yıkılma öncesinde Kuzey Seddede bazı uzun süreli SIZINTILARIN ve şevüstü erozyonunun bulunduğu görülmektedir.

Görünür YAPISAL ZAYIFLIKLAR ve SEDDE BAKIM EKSİKLİKLERİ

Görünür YAPISAL ZAYIFLIKLAR:

Havuzun yıkılan kuzeybatı köşesindeki seddeler 116o lik bir açı ile birleşmektedir. Bu tür bir konkav birleşme, sedde malzemesi içinde aşırı çekme gerilmelerinin oluşmasına neden olur *(bu nedendir ki, baraj eksenleri baskı gerilmelerini taşıyacak şekilde KONVEKS geometri ile inşa edilir.)*

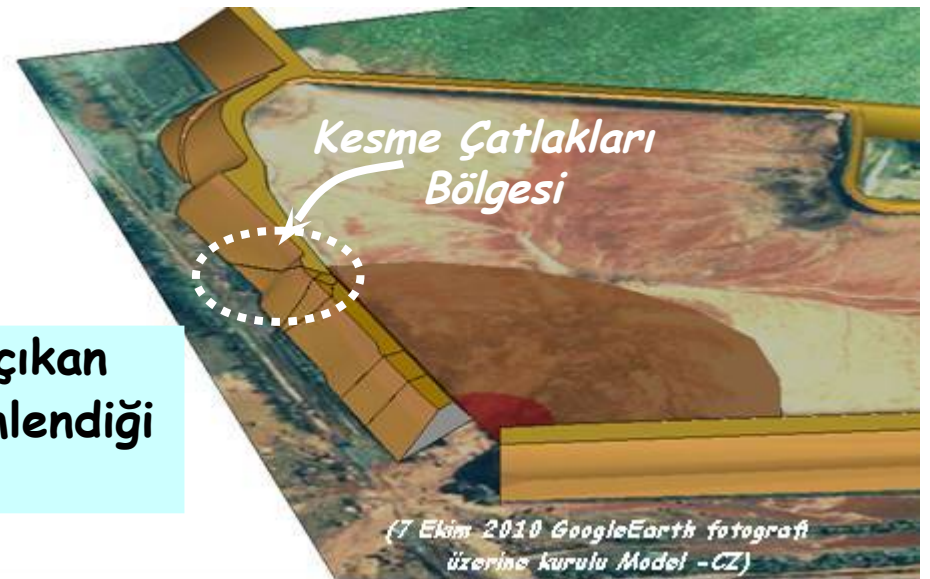
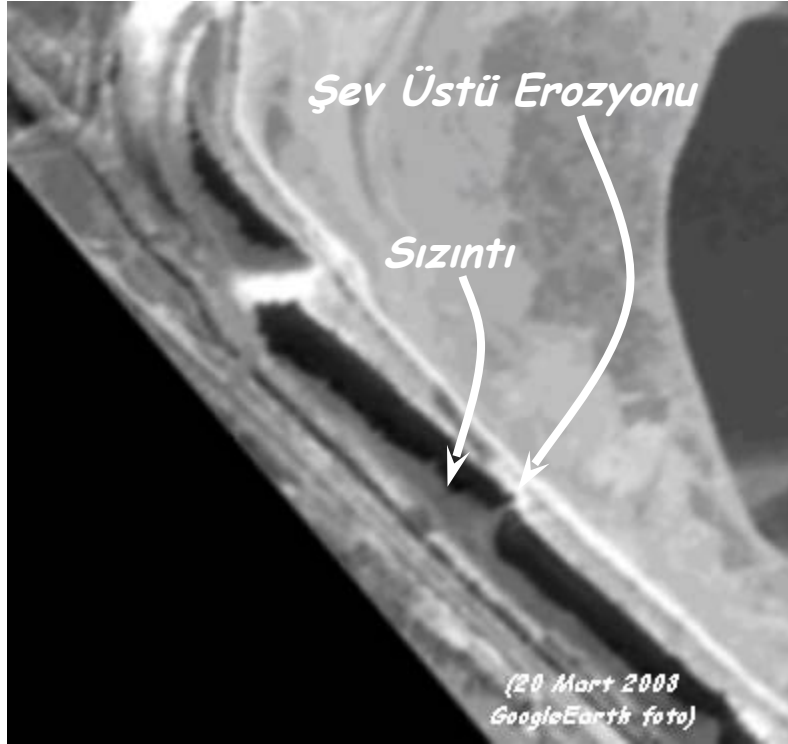
Farklı geometrilere sahip olan Kuzey ve Batı Seddelerinin, havuzun yıkılan kuzeybatı köşesindeki bağlantı bölgesinde, yeterli istinat dolgusu yapılmaksızın birleştiği görülmektedir *(bu tür bir bağlantıda, Kuzey sedde mansap şev açılarının azaltılması düşünülür.)*

Görünür BAKIM EKSİKLİĞİ:

Yıkılma öncesi fotoğraflarda, kuzey seddede bazı sızıntıların *(en az iki yıl öncesinden beri)* bulunduğu görülmektedir *(özellikle A ile işaretli bölgede)*

Yıkılma Öncesindeki SEDDE STABİLİTE SORUNU BELİRTİLERİ

Sedde Yıkılması sonrasında ortaya çıkan Kesme Çatlakları "sızıntı"ların gözlemlendiği bölgede yer almaktadır.

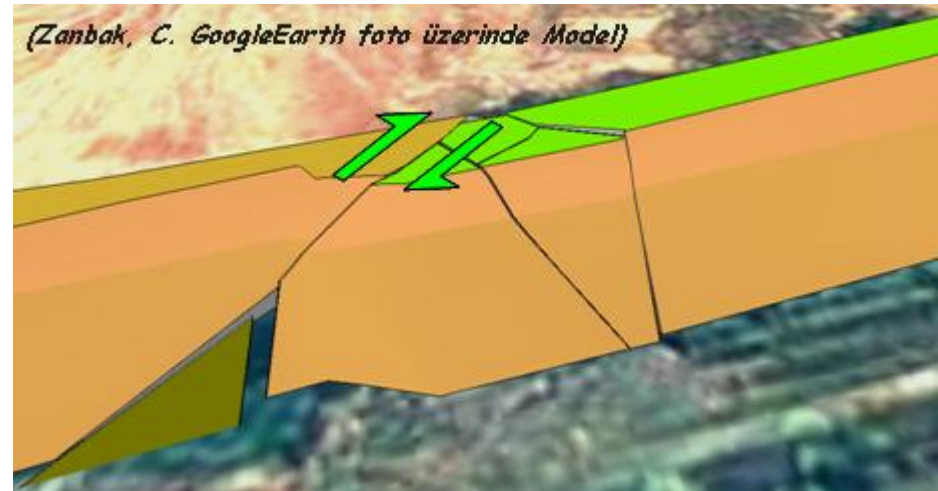

Yıkılma Öncesinde Kuzey Seddedeki Sızıntı ve Erozyon Belirtileri (26 Haziran 2010)

Yıkılma Sonrası Kuzey Seddedeki Kesme Çatlakları

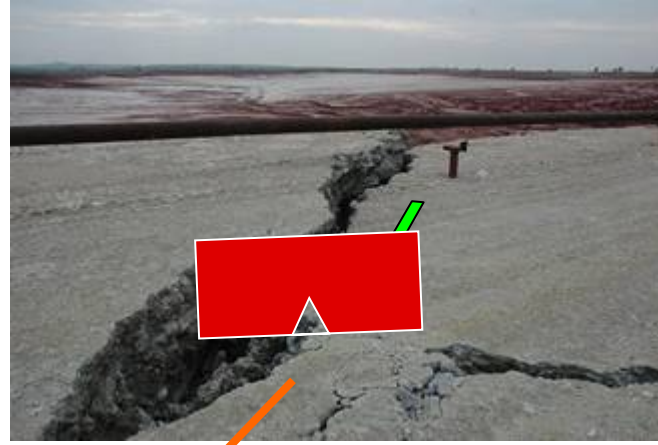
(Kesme çatlakından çamur kaçağının belirtisi olan çamur içindeki vorteks çukuruna dikkat ediniz)c

Yıkılma Sonrası Kuzey Seddedeki Kesme Çatlakları ve Batı Segmentte Oturma

(Havuzda kalan çamur içindeki vorteks çukuruna dikkat ediniz)c

Ajka Çamur Kaçağı, Havuzun Kuzeybatı Köşesindeki bir Sedde Bloğunun Havuzdaki Su Tarafından Dışarı İtilmesi Sonucunda Ortaya Çıkmıştır.

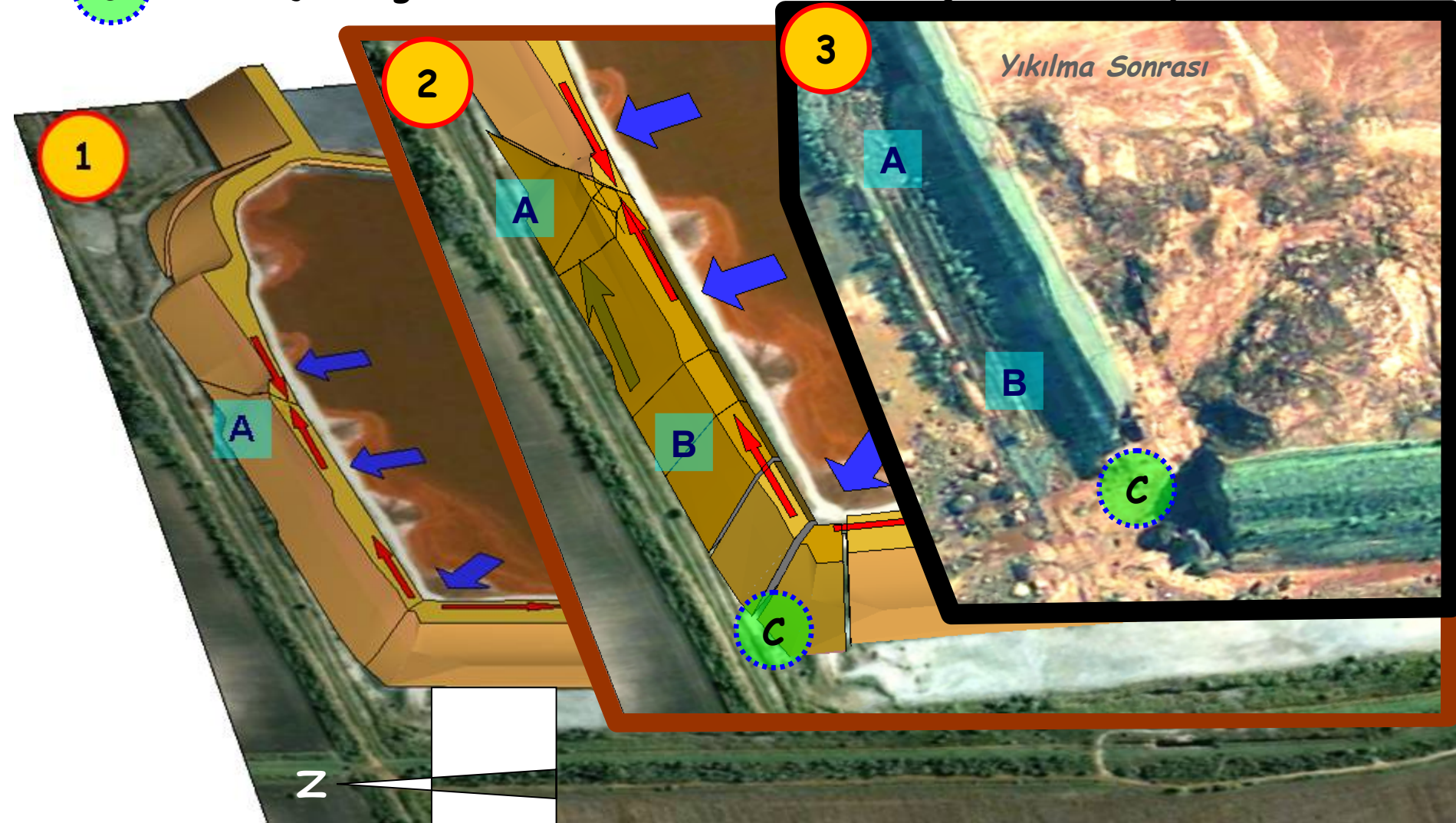

Sedde Yıkılması, muhtemelen, Köşeden yaklaşık 300 metre uzaklıktaki sızıntı bölgesindeki **"KESME YENİLMESİ"** tarafından tetiklenmiştir.

Ajka Atık Havuzu YIKILMA KİNEMATİĞİ

1. "A" sızıntı bölgesinde "Kesme Yenilmesi" (hidrostatik basınç altında seddeki gerilmeler nedeniyle),
2. Sedde segmentinin doğuya doğru yerdeğiştirmesi ve "B"de Çekme Çatlakları
3. C deki köşe bloğun havuzdaki su tarafından dışarı itilmesi/yıkılması

Atık Havuzu Seddeleri SAĞLAMdı... (1942 yılından beri kullanılan 10uncu havuzdu), ANCAK:

SON SÖZ: Sağlam baraj ve seddelerdeki hiçbir sızıntı **ÖNEMSİZ DEĞİLDİR!!!!** (Bu olaydan DERS alınmalıdır).

<http://www.halktv.com.tr/saros-korfezinde-tas-ocaklari-protesto-edildi/>

Saros Körfezi'nde Taş Ocakları Protesto Edildi

Saros Körfezi'ne kıyısı bulunan Edirne'nin Keşan İlçesi'ne bağlı Mecidiye Köyü Sahili'ne, Devlet Su İşleri (DSİ) Genel Müdürlüğü tarafından açılacak taş ocağıyla ilgili protesto eylemi gerçekleştirildi. Mecidiye Köyü Güzelleştirme Derneği tarafından Mecidiye Köyü Sahili'ne DSİ Genel Müdürlüğü tarafından yapılacak kalker ocağı ve kırma, eleme tesisi projesi ile mevcut taş ocaklarını protesto etmek amacıyla eylem düzenlendi. Saat [...]

11 Temmuz 2015 - 19:12 'de eklendi ve 66 kez görüntüldü. **A+** **A-**

Edirne İli Keşan İlçesi Mecidiye köyü, Ayazmabayırı tepesi mevkiindeki Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü 11. Bölge Müdürlüğü tarafından yapılması planlanan II-A grubu kalker ocağı ve kırma-eleme tesisi projesi ile ilgili olarak bakanlığımıza sunulan dosyayı ptd dosyası incelenmiş ve değerlendirilmiştir ÇED Yönetmeliği'nin 17. maddesi gereğince II-A Grubu Kalker Ocağı ve Kırma-Eleme Tesisi Projesi'ne Valiliğimizce 'Çevresel etki değerlendirmesi gerekli değildir' kararı verilmiştir.

Hamzadere Barajı Sulama Projesi kapsamında üretim çalışmalarının mevsimlik olarak yapılması planlanmakta ve toprak verimliliğinin artırılması amacıyla Valiliğin "**ÇED için Gerekli Değerlendirme Dosyası**"nda yer verilmiştir.

ste
ye Köyü
n

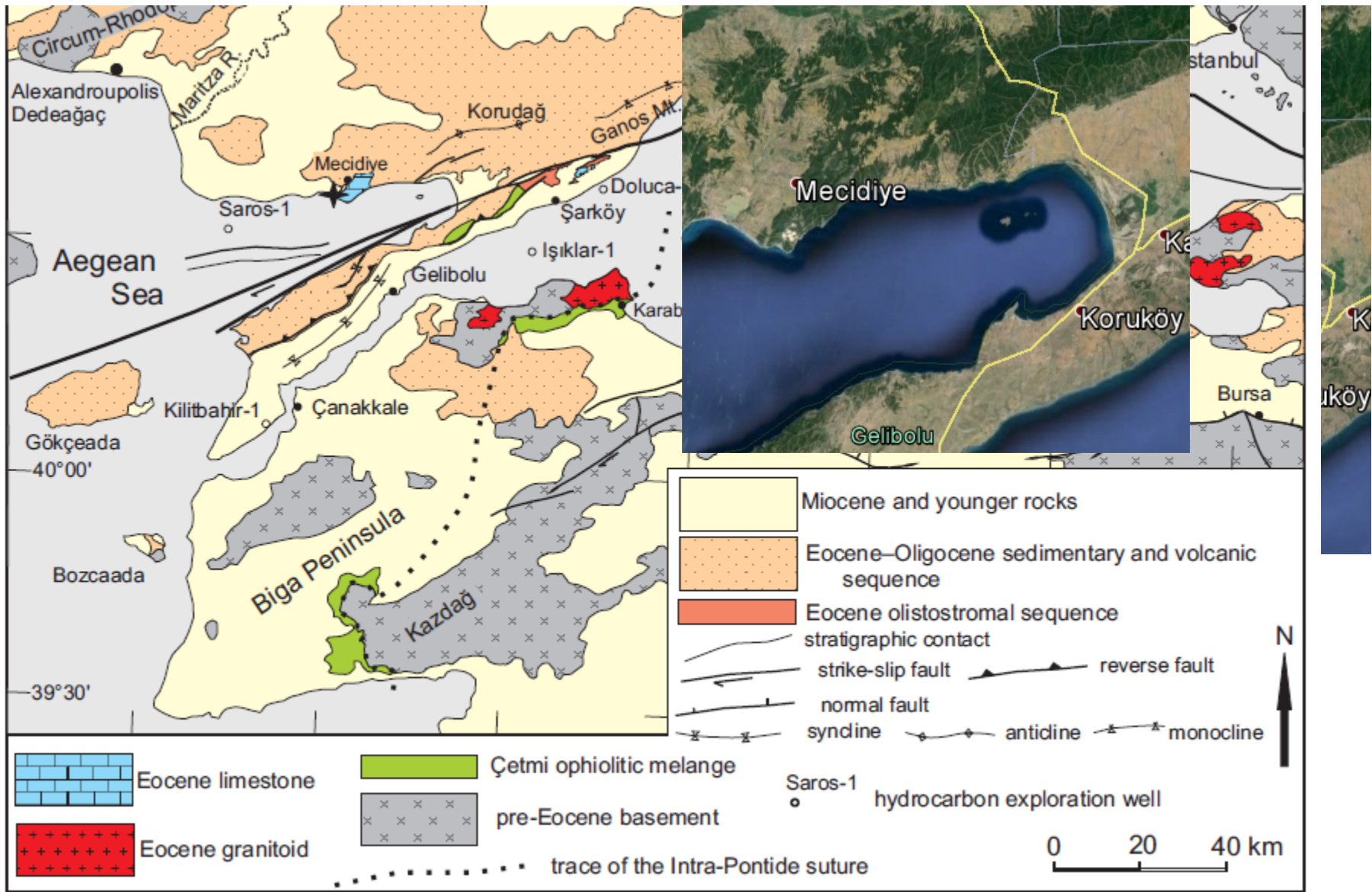

Figure 1. Tectonic map of the Marmara and Thrace region (compiled from Türkecan & Yurtsever 2002; Konak 2002) showing the

03/22/2005

İlk ocak ruhsatı 1997

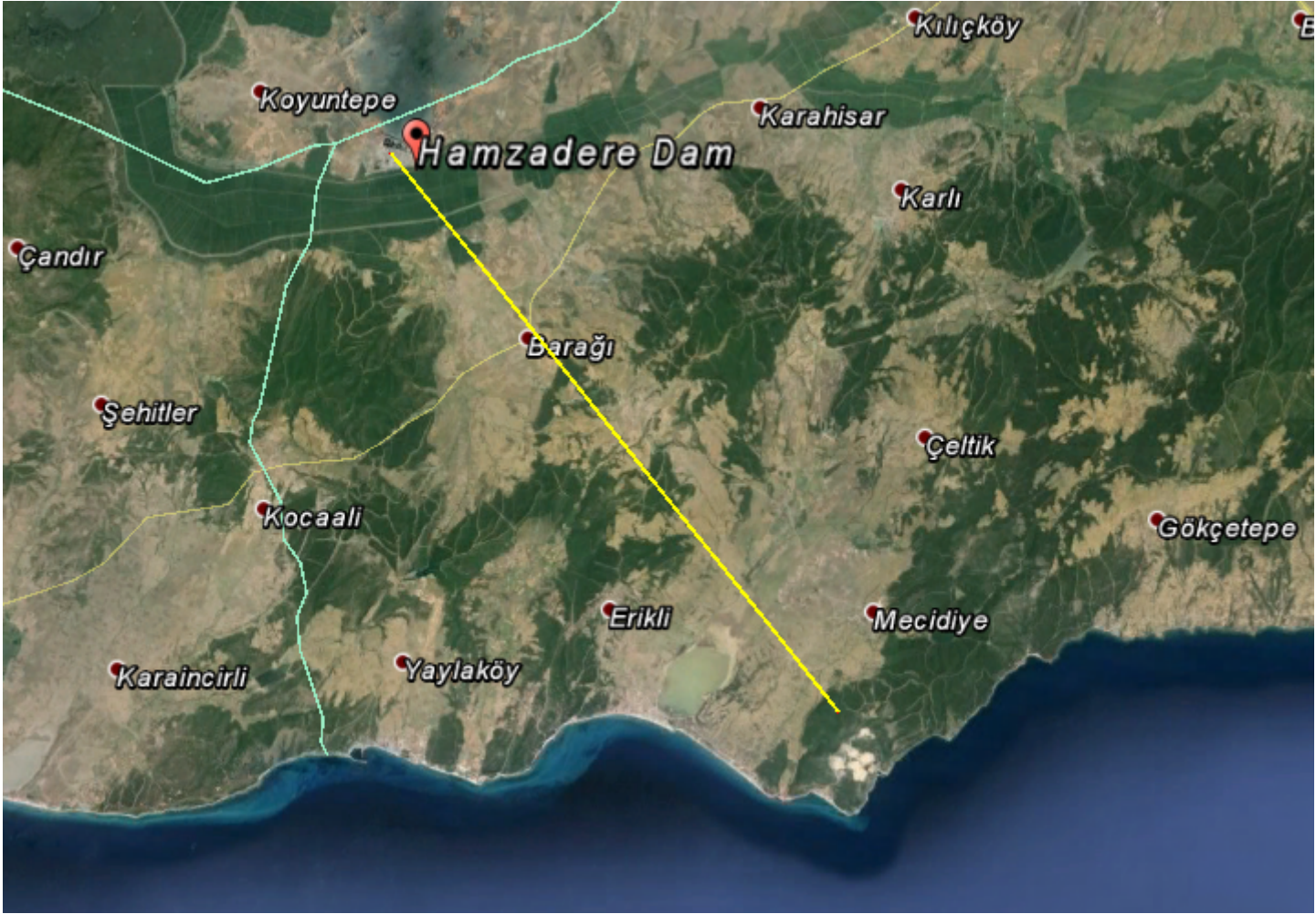

Yaklaşık 20 km

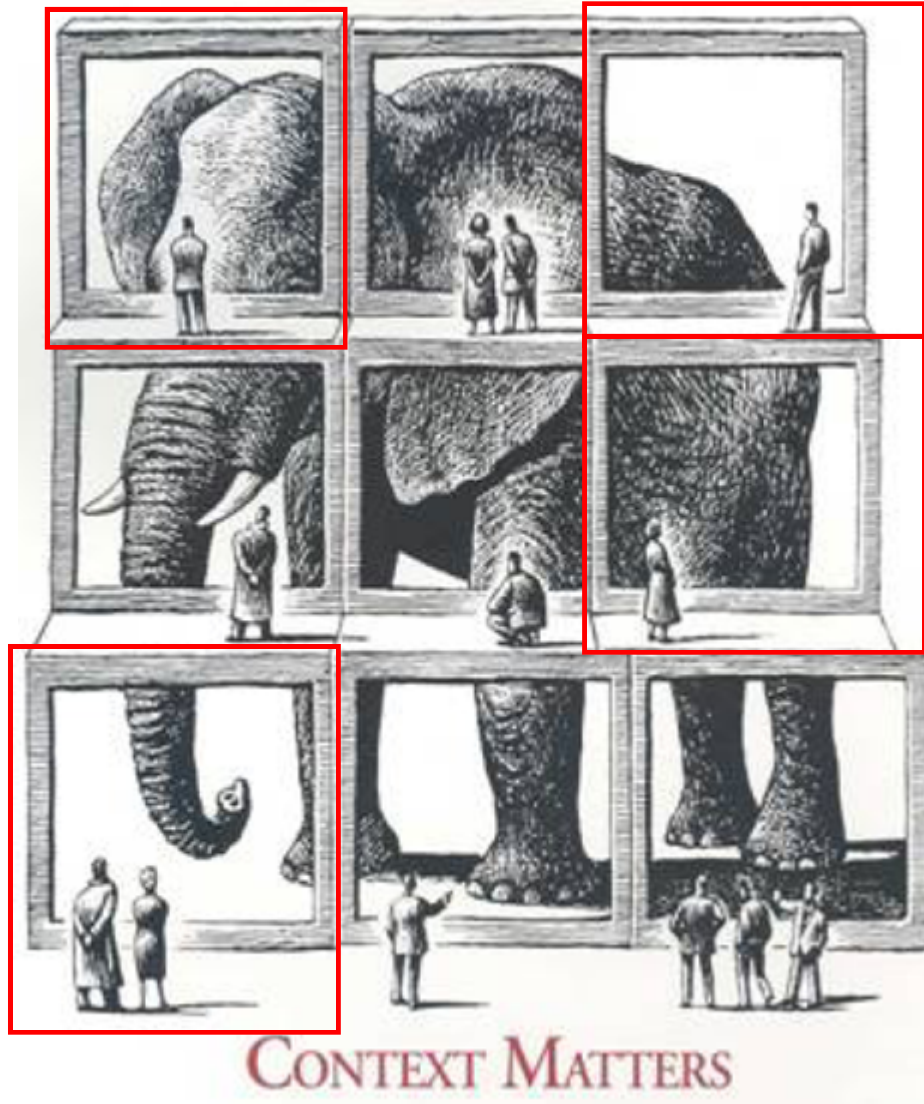

TÜM FOTOĞRAFI GÖRMEK

Reed Noss Summer 2002 (Vol. 3, No. 3)

<http://www.conservationmagazine.org/2008/07/context-matters-considerations-for-large-scale-conservation/>

Mühendislik Projelerinin Çevresel Değerlendirmesinde MÜHENDİSLİK JEOLJİSİ

JMO – Konferans 9 Ocak 2015

C. Zambak

GREEN ARAZİ KULLANIM PLANI, A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, U, V, W, X, Y, Z, AA, AB, AC, AD, AE, AF, AG, AH, AI, AJ, AK, AL, AM, AN, AO, AP, AQ, AR, AS, AT, AU, AV, AW, AX, AY, AZ, BA, BB, BC, BD, BE, BF, BG, BH, BI, BJ, BK, BL, BM, BN, BO, BP, BQ, BR, BS, BT, BU, BV, BW, BX, BY, BZ, CA, CB, CC, CD, CE, CF, CG, CH, CI, CJ, CK, CL, CM, CN, CO, CP, CQ, CR, CS, CT, CU, CV, CW, CX, CY, CZ, DA, DB, DC, DD, DE, DF, DG, DH, DI, DJ, DK, DL, DM, DN, DO, DP, DQ, DR, DS, DT, DU, DV, DW, DX, DY, DZ, EA, EB, EC, ED, EE, EF, EG, EH, EI, EJ, EK, EL, EM, EN, EO, EP, EQ, ER, ES, ET, EU, EV, EW, EX, EY, EZ, FA, FB, FC, FD, FE, FF, FG, FH, FI, FJ, FK, FL, FM, FN, FO, FP, FQ, FR, FS, FT, FU, FV, FW, FX, FY, FZ, GA, GB, GC, GD, GE, GF, GG, GH, GI, GJ, GK, GL, GM, GN, GO, GP, GQ, GR, GS, GT, GU, GV, GW, GX, GY, GZ, HA, HB, HC, HD, HE, HF, HG, HH, HI, HJ, HK, HL, HM, HN, HO, HP, HQ, HR, HS, HT, HU, HV, HW, HX, HY, HZ, IA, IB, IC, ID, IE, IF, IG, IH, II, IJ, IK, IL, IM, IN, IO, IP, IQ, IR, IS, IT, IU, IV, IW, IX, IY, IZ, JA, JB, JC, JD, JE, JF, JG, JH, JI, JJ, JK, JL, JM, JN, JO, JP, JQ, JR, JS, JT, JU, JV, JW, JX, JY, JZ, KA, KB, KC, KD, KE, KF, KG, KH, KI, KJ, KK, KL, KM, KN, KO, KP, KQ, KR, KS, KT, KU, KV, KW, KX, KY, KZ, LA, LB, LC, LD, LE, LF, LG, LH, LI, LJ, LK, LL, LM, LN, LO, LP, LQ, LR, LS, LT, LU, LV, LW, LX, LY, LZ, MA, MB, MC, MD, ME, MF, MG, MH, MI, MJ, MK, ML, MM, MN, MO, MP, MQ, MR, MS, MT, MU, MV, MW, MX, MY, MZ, NA, NB, NC, ND, NE, NF, NG, NH, NI, NJ, NK, NL, NM, NN, NO, NP, NQ, NR, NS, NT, NU, NV, NW, NX, NY, NZ, OA, OB, OC, OD, OE, OF, OG, OH, OI, OJ, OK, OL, OM, ON, OO, OP, OQ, OR, OS, OT, OU, OV, OW, OX, OY, OZ, PA, PB, PC, PD, PE, PF, PG, PH, PI, PJ, PK, PL, PM, PN, PO, PP, PQ, PR, PS, PT, PU, PV, PW, PX, PY, PZ, QA, QB, QC, QD, QE, QF, QG, QH, QI, QJ, QK, QL, QM, QN, QO, QP, QQ, QR, QS, QT, QU, QV, QW, QX, QY, QZ, RA, RB, RC, RD, RE, RF, RG, RH, RI, RJ, RK, RL, RM, RN, RO, RP, RQ, RR, RS, RT, RU, RV, RW, RX, RY, RZ, SA, SB, SC, SD, SE, SF, SG, SH, SI, SJ, SK, SL, SM, SN, SO, SP, SQ, SR, SS, ST, SU, SV, SW, SX, SY, SZ, TA, TB, TC, TD, TE, TF, TG, TH, TI, TJ, TK, TL, TM, TN, TO, TP, TQ, TR, TS, TT, TU, TV, TW, TX, TY, TZ, UA, UB, UC, UD, UE, UF, UG, UH, UI, UJ, UK, UL, UM, UN, UO, UP, UQ, UR, US, UT, UU, UV, UW, UX, UY, UZ, VA, VB, VC, VD, VE, VF, VG, VH, VI, VJ, VK, VL, VM, VN, VO, VP, VQ, VR, VS, VT, VU, VV, VW, VX, VY, VZ, WA, WB, WC, WD, WE, WF, WG, WH, WI, WJ, WK, WL, WM, WN, WO, WP, WQ, WR, WS, WT, WU, WV, WW, WX, WY, WZ, XA, XB, XC, XD, XE, XF, XG, XH, XI, XJ, XK, XL, XM, XN, XO, XP, XQ, XR, XS, XT, XU, XV, XW, XX, XY, XZ, YA, YB, YC, YD, YE, YF, YG, YH, YI, YJ, YK, YL, YM, YN, YO, YP, YQ, YR, YS, YT, YU, YV, YW, YX, YZ, ZA, ZB, ZC, ZD, ZE, ZF, ZG, ZH, ZI, ZJ, ZK, ZL, ZM, ZN, ZO, ZP, ZQ, ZR, ZS, ZT, ZU, ZV, ZW, ZX, ZY, ZZ

yaklaşım TÜM FOTOGRAFA **3** bakmak olmalıdır:

2

3

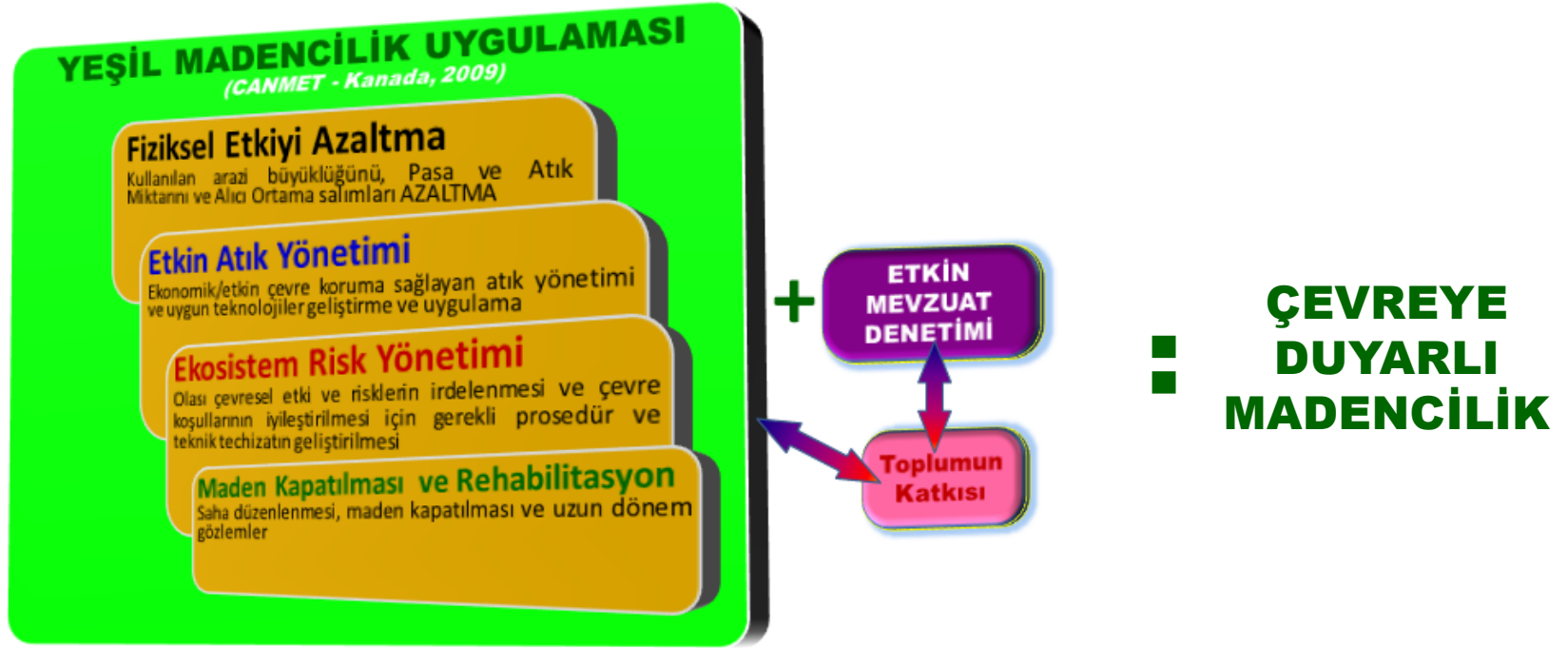

3

3

ÇEVREYE DUYARLI MADENCİLİK bağlamında

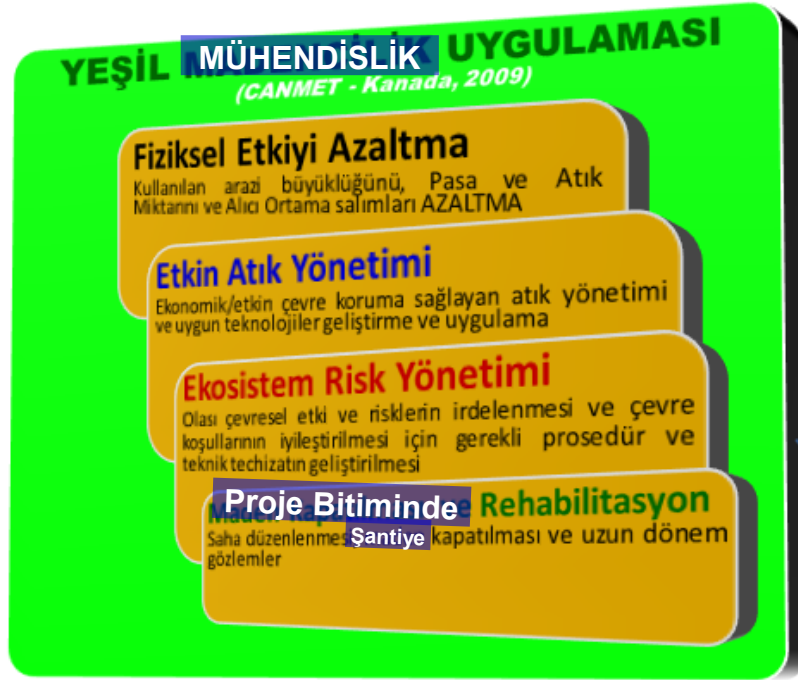

Şu soruları sorabiliriz:

- Bu yaklaşım **MADENCİLİK** için **YETERİNCE YEŞİL** midir?
- Eğer **DEĞİL İSE**, daha **ÇEVRE DOSTU** olması için **ÖNERİLER** var mı?

· Eğer **VAR** ise, bu yönetim sistemini geliştirmek için öneriler yapılmalı.

· Eğer **YOK** ise, ya bu yaklaşım uygundur, **ya da** "Ne olursa olsun madencilik olmasın" mı?

■ ■

ÇEVREYE DUYARLI MÜHENDİSLİK

Şu soruları sormalıyız:

· Bu yaklaşım **MÜHENDİSLİK PROJESİ** için **YETERİNCE YEŞİL** midir?

· Eğer **DEĞİL İSE**, daha **ÇEVRE DOSTU** olması için **MÜHENDİSLİK JEOLJİSİ ÖNERİLERİ** var mı?

· Eğer **VAR** ise, bu yönetim sistemini geliştirmek için öneriler yapılmalı.

· Eğer **YOK** ise, ya bu yaklaşım uygundur, **ya da** "Ne olursa olsun **Projecilik** olmasın" mı ?

Tabii ki,

- TÜM Mühendislik Projelerinin **evreye Duyarlı** olarak uygulandığı söylenemez.
- İnsan sağlığı ve evre üzerinde önemli olumsuz etkiler yapmış/yapmakta olan kötü mühendislik uygulama örnekleri de **VAR**dır...
- **Ancak**, bu kötü örneklerin mevcudiyeti; tüm mühendislik projelerini karalamak ve de her yatırım projesinin önünü kesmek için **gerekçe olarak kullanılmamalıdır**....

*Bu konuları topluma anlatırken, **yaklaşım** mühendislik projelerini **"YEŐİLLEMEK"** olmamalıdır. Bu bağlamda vurgulanması gereken konular:*

1

Etkin ÇEVRE YÖNETİM SİSTEMLERİ uygulanarak, **ÇEVREYE DUYARLI (Yeşil) Mühendislik** yapılabilir (yapılmaktadır)..

2

Ancak, **"NE KADAR YEŞİL, YEŐİLDİR?"** konusunda bir ortak görüş ve politika oluşturulmasında yarar vardır...

DOĞAL ORTAMDA
“JEOLojİ – ORMAN” İLİŞKİSİ
(Kaçkarlar'dan...)

İLGİNİZE TEŞEKKÜR EDERİM...

Dr.

Caner

Zanbak

1971 yılında İTÜ Maden Fakültesi'nden Yüksek Mühendis olarak mezun olan Dr. Zanbak, doktorasını A.B.D. University of Illinois'de tamamlamıştır. 1971'de İTÜ'de başladığı akademik kariyerini 1981 yılından itibaren A.B.D.'de Kent State University, Ohio; South Dakota School of Mines, Rapid City (**Doç. Dr.**) ve part-time olarak Civil Engineering Department, Illinois Institute of Technology, Chicago'da (**Prof. Dr.**) 1994 yılına kadar sürdürmüştür.

Dr. Zanbak 1984-1994 yılları arasında A.B.D.'de atık bertaraf için yer seçimi, tehlikeli atıkların yönetimi ve tehlikeli atıklarla kirlenmiş sahaların temizlenmesi projeleri üzerinde hem Amerikan Çevre Koruma Teşkilatı (USEPA) ve hem de sanayi kuruluşlarına danışmanlık hizmetleri veren Woodward-Clyde Consultants Şirketinde ortak-yönetici olarak çalışmıştır.

Dr. Zanbak, 1996-97 sürecinde DPT tarafından koordine edilen Ulusal Çevre Eylem Planı'nın "**Tehlikeli Atıkların Yönetimi**" raporunu hazırlamış olup 1998 yılında TÜSİAD için hazırlanmış olan "**Dış Ticarete Çevre Koruma Kaynaklı Tarife Dışı Engeller ve Türk Sanayii için Eylem Planı**" raporunun koordinatörlüğünü yapmış ve 2002 yılında Johannesburg'da sunulmak üzere Çevre Bakanlığı için "**Sanayi ve Sürdürülebilir Kalkınma**" raporunun hazırlanmasında aktif görev almıştır.

1995-2003 sürecinde Çevre Bakanlığının Atık Komisyonu üyeliğini yapmış olan Dr. Zanbak, halen Türkiye Kimya Sanayicileri Derneği tarafından yürütülen, İnsan Sağlığı, Çevre Koruma ve Teknik Emniyet konularında uygulanan, "**Responsible Care - Üçlü Sorumluluk®**" programının koordinatörlüğünü yapmakta ve çeşitli üniversitelerde ve meslek kuruluşlarında çevre duyarlılığı ve atık yönetimi konularında ders ve konferanslar vermektedir.

Halen, Dr. Zanbak :

- Türkiye Kimya Sanayicileri Derneği **Çevre Danışmanı**
- İstanbul Sanayi Odası **Çevre İhtisas Kurulu Başkan Vekili**
- TÜSİAD **Çevre Çalışma Grubu üyesi**
- Mühendislik Dekanları Konseyi (MÜDEK) Akreditasyon Kurulu **Değerlendiricisi**
- TUBİTAK-MAM **Danışma Kurulu üyesi**
- Balkan Environmental Association (B.EN.A.) **Başkan Vekili ve Türkiye Koordinatörü**
- CEFIC-Responsible Care Group ve EUROMINES Working Group **Üyesi**
- Katı Atık Kirlenmesi Araştırma ve Denetimi Türk Milli Komitesi (KAKAD) **Genel Sekreteri dir.**

e-mail : czanbak@tnn.net

caner.zanbak@tksd.org.tr